

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Bc. Bohumila Musilová, DiS.

Památník Bible kralické a jeho vliv na
vzdělávání žáků ZŠ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová Ph.D.

Obor: Učitelství náboženství pro základní školy a katechetika

OLMOUC 2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne:.....

Podpis.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové, Ph.D. za metodické a odborné vedení mé diplomové práce, za poskytnutí cenných rad a za motivující konzultace. Současně děkuji i pracovníkům Památníku Bible kralické za ochotu a poskytnutí údajů a ředitelům obou zúčastněných škol za umožnění práce s žáky.

ANOTACE

Práce je rozdělena na dvě části.

Teoretická část pojednává o historii Památníku Bible kralické, popisuje činnost a význam Jednoty bratrské, tajný tisk Bible v Kralické tiskárně.

V praktické části Památník Bible kralické navštíví žáci ze dvou okolních základních škol, kdy jedné skupině bude do výkladu vložena praktická činnost. Pomocí didaktického testu bude vyhodnocen vliv této činnosti na zvýšení vědomostí a zájmu o Památník.

ANNOTATION

The master thesis is divided into two parts.

Theoretical part is about history of the Memorial of Kralice Bible. It describes activity and effect of the Unity of the Brethren and secret printing of the Kralice Bible. Practical part is about visiting of the Memorial of Kralice Bible by pupils from two primary schools. One group of pupils was entered practical activity. On the base of didactic exam was evaluated effect of this activity to increasing knowledges and interest about the Memorial.

OBSAH

I ÚVOD.....	6
II CÍL PRÁCE.....	7
III TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Jednota bratrská.....	8
1.1 Založení Jednoty bratrské.....	8
1.2 Školství českých bratrů.....	9
1.3 Jednota bratrská a školství.....	11
1.4 Jednota bratrská a knihtisk.....	12
1.5 Jednota bratrská a tiskárna v Kralicích.....	14
2 Vybudování Památníku.....	17
2.1 Snahy o oživení památky a tradice tiskárny.....	17
2.2 Snahy o vybudování pomníku tiskařům Bible.....	17
2.3 Založení Muzejního spolku v Kralicích.....	19
3 Činnost Památníku.....	21
3.1 Zahájení výzkumu na kralické tvrzi.....	21
3.2 Stavba Památníku Bible kralické.....	23
3.3 Otevření Památníku Bible kralické.....	24
3.4 Historie kralického kostela a tvrze.....	24
IV PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
1 Metodika práce.....	29
1.1 Metoda experimentu.....	29
2 Exkurze v Památníku s kontrolní skupinou A.....	31
3 Exkurze v Památníku s experimentální skupinou B.....	33
4 Didaktický test z prohlídky Památníku Bible kralické.....	38
5 Srovnání výsledků skupin A a B.....	40
6 Shrnutí výsledků kontrolní skupiny A a experimentální skupiny B.....	51
V ZÁVĚR.....	53
VI SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	54
VII SEZNAM PŘÍLOH.....	56

I ÚVOD

V Kralicích nad Oslavou, v této nenápadné obci ležící asi 37km západně od Brna, stojí velká budova Památníku Bible kralické z roku 1969 a nedaleko od ní pomník tiskařům Bible z roku 1936. Je to dosud jediný pomník na světě, který byl postaven knize. Památník i pomník nám připomínají, že poblíž kostela stávala tvrz, která v letech 1578 – 1620 skrývala tajnou bratrskou tiskárnu. Tato byla jednou z prvních tiskáren na Moravě, které vydávaly knihy česky. Byly to církevní publikace ve vysokých nákladech, přístupné nejen kněžím, ale i vzdělaným laikům, též učebnice pro bratrské školy, poskytující základní vzdělání, ale také knihy vysloveně světského charakteru, určené dětem. Tisky kralické tiskárny měly vedle obsahových kvalit a ryzí češtiny také mimořádně vysokou technickou úroveň a jsou dodnes považovány za vrcholná díla soudobého tisku. Tiskárna přispívala svým způsobem k demokratizaci školství, vzdělání.

Památník Bible kralické má velký vliv na vzdělávání žáků základní školy. Častý názor je, že návštěva Památníku je spíše určena pro žáky 2. stupně ZŠ, jako doplnění předmětu českého jazyka nebo dějepisu.

Autorka bydlí v Kralicích nad Oslavou a zároveň je učitelkou na 1. stupni ZŠ v okolní vesnici. Rozhodla se, že se této problematice bude věnovat v diplomové práci, protože je důležité, aby se znalosti o Památníku dostaly do povědomí už i dětem mladšího věku. Práce je rozdělena na dvě části.

V teoretické části je nastíněna historie Památníku, která sahá až do doby, kdy vznikla Jednota bratrská, popisuje její činnost, tajný tisk Bible v Kralické tiskárně, pokračuje snahou o vybudování pomníku a Památníku a o výzkumu na tvrzi. V praktické části diplomové práce bude provedena metoda experimentu, kdy postupně navštíví Památník Bible kralické dvě skupiny žáků ze dvou různých základních škol. První skupina uskuteční prohlídku Památníku standardním způsobem, druhé skupině bude do výkladu zařazena praktická činnost pro žáky. Pomocí didaktických testů budou vyhodnoceny výsledky a zjištěno, zda vlivem praktické činnosti došlo u žáků ke zvýšení vědomostí i zájmu o Památník.

II CÍL PRÁCE

Zjistit, zda zařazením praktické činnosti do výkladu dojde u žáků ke zvýšení znalostí a zájmu o Památník.

III TEORETICKÁ ČÁST

1 Jednota bratrská

1. 1 Založení Jednoty bratrské

Na počátku a na konci dějin jednoty na domácí půdě jsou dvě osudové události českých dějin: Lipany a Bílá hora. U Lipan r. 1434 jsou poraženy zbytky revolučního husitství., na Bílé hoře r. 1620 končí porážkou českých stavů naděje na samostatnou státní a národní existenci.

Po husitských válkách se u nás šířilo hnutí českých bratří, založené Petrem Chelčickým (1390- 1460), který se zabýval otázkami reformy církve, společnosti a i otázkami teologickými. Zavrhoval válku a násilí, odmítal dělení společnosti na stav panský, poddanský a duchovní a usiloval o spojení církve se státem. Správný křesťan se měl podřizovat jen spravedlivým zákonům státu, avšak neměl se podílet na jeho organizaci a řízení. Svým učením získal Chelčický především chudý lid, avšak k jeho názoru se postupně přidávali rytíři, zemani, řemeslníci a i vzdělanci. „Tiší“ - jak se zpočátku čeští bratři nazývali, neměli mnoho prostředků pro upevnění své organizace. Odmítali vysoké vzdělání, účast na vládě, v úřadech i v obchodě a stranili se veřejného života i styku s katolíky.¹

Roku 1457 zakládá bratr Řehoř, příbuzný pražského arcibiskupa J. Rokycany a stoupenec učení P. Chelčického, první sbor Jednoty bratrské v Kunvaldě na litickém panství. Roku 1490 bratrská synoda v Brandýse ustupuje od principu dobrovolné chudoby jako jednoho z protestů proti třídně nespravedlivému uspořádání společnosti. Dochází k přesunu části Jednoty do měst. Potvrzením tohoto nového principu na synodě v Chlumci nad Cidlinou je roku 1494 umožněn vstup do sborů Jednoty také měšťanům a příslušníkům šlechty. Jednota byla výběrovou menšinovou církví, která před rokem 1620 měla asi 150 sborů v Čechách a na Moravě, tj. 2- 3 % obyvatelstva.

---

¹ Srov. BLATNÝ, L., *Přehled dějin pedagogiky*. Brno, 1987.

Učení Petra Chelčického vkládá do vínku původní Jednoty výchovně vzdělávací záměr. „ Bratr má být strážným svého bratra“. A v tomto smyslu mají být všichni členové sboru odpovědni za duchovní růst všech. Příslušníci sboru jsou většinou rozděleni do tří skupin. Synoda v Žeravicích z roku 1616 přijímá řád, v němž se hovoří o členech počátečních, tj. kandidátech členství v Jednotě, o členech již prospívajících a o členech dokonalých- příkladu pro sborový život a život Jednoty vůbec. Hovoříme o výchovně vzdělávacím poslání trojího členství v Jednotě, které má i kázeňské poslání. Všichni mají výchovnou a vzdělávací odpovědnost za všechny. Dozor nad zachováváním těchto pravidel mají všichni, kněží i vyvolení laici. Nemalou funkci má výchova úcty k práci a vyučení se určitému řemeslu, tkalcovství, knihvazačství.²

1. 2 Školství českých bratrů

Na začátku Jednoty bratrské se objevoval odpor proti vyššímu vzdělání. Bratři hájili ideál křesťanské jednoduchosti. Nositelem reformace měl být lid, ne vzdělanci. Ale postupně se prosazoval názor, že se Jednota nemůže obejít bez vzdělaných lidí, když se chce uplatnit ve veřejném životě. Proto výchova v bratrských domech byla předmětem úvah. Zdůrazňovalo se, že bratrský bohoslovec má poznat cizí jazyky, hlavně latinu.³

Jednota nedůvěřovala utrakvistickým školám, na nichž se mimoto platilo vysoké školné. Proto si při některých sborech zřizovala vlastní počáteční školy, v nichž učila své děti číst a psát. Úroveň vzdělání na bratrských školách byla mnohem vyšší než na školách katolických i na utrakvistických., a to zásluhou vzdělaných a trpělivých učitelů. Počet bratrských škol vzrůstal obzvlášť na Moravě (v Prostějově, v Přerově, v Ivančicích).

Kladl se důraz na národní kulturu, na český jazyk, ale i na rodinnou spolupráci a mravní výchovu. V bratrských domech vedli mladíky ke studiu písma, k opisování kázání, k církevnímu zpěvu, ale i k tělesné práci. Budoucí kněží se měli vyučit nějakému řemeslu. V prvních letech Jednoty se objevoval odpor proti vyššímu vzdělání a proti obchodování. V obou případech se Jednota obávala zkažení mravů svých členů.

---

² Srov. CACH, J., In VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. II. Praha, 2011.

³ Srov. MATEJ, J., *Dějiny české a slovenské pedagogiky*, Bratislava, 1976.

K vyřešení této otázky přispěl biskup Jednoty bratrské a předchůdce Komenského Jan Blahoslav.

Překonal odmítavý postoj Jednoty k vyšší vzdělanosti, nabádal a pokusil se o reformu bratrského školství a vzdělání. Sám působil na bratrské škole v Ivančicích, Mladé Boleslavi, v Přerově a Prostějově. Kladl vysoké mravní požadavky na své žáky, avšak nehledal východisko v asketismu a v útěku ze společnosti. Jedním z nejvýraznějších rysů jeho pedagogiky je vysoké hodnocení lidské práce. V práci vidí Blahoslav nejlepší prostředek k nápravě a výchově člověka, jak to vyjádřil ve svém příměru: „Člověk jest ku práci stvořen, jak pták k letu“. Za vysoké školství a za rozvoj vzdělání v Jednotě bratrské bojoval svým spisem Filipika proti misomusům, tj. odpůrcům vyššího vzdělání. Zde píše: „Kdož uměním a učením pohrdá, jest podoben tomu, kterýž by chtěl sukně, kabáty etc. sobě i jiným šití, avšak krejčovského řemesla by neuměl, jemu se učiti nechtěl, ale je haněl a potupoval“. V tomto vztahu ke vzdělání byl odchován i Komenský a pedagogický demokratismus husitství a Jednoty trvale poznamenal své dílo.⁴

V počátcích vývoje Jednoty je funkce škol převedena do sborových domů a jmenovitě do rodin, tj. do rodinné výchovy, které se takto dostává mimořádné postavení v životě Jednoty a také významného postavení v dějinách výchovy a vzdělání. Jde o výchovně vzdělávací úlohu rodiny směrem k dětem vlastním a téměř vždy k čeledi. Pod vedením otců, (u dívek také za pomoci matek), jde po skončení předškolního věku především o vštěpování dovedností a návyku čtení. Vytváří se specifická metodika „rodinného čtení“. Ke čtení se pojí výklad biblických textů i katechismů. Tento výklad je však současně základem výchovy a vzdělání písmáků nového druhu, kteří provázejí vývoj Jednoty i po roce 1620 v persekuci v českých zemích i v exilu v zahraničí.

První školy Jednoty lze chápat jako přípravu kněžského dorostu pod vedením správce sboru. Ten společně s radou starších dohlíží na pravidelnost nedělních čtení i na rodinnou výchovu. Tato sborová a rodinná výchova má na zřeteli odloučenost od světa a jeho morálky, a tím zachování náboženské a morální čistoty.

Uvnitř Jednoty pak dochází ke sporu mezi „menší“ stránkou zastánců původní ideologie a „větší“ stránkou novotářů. Ti bojují za sblížení Jednoty se světem. Zakládání vlastních školních institucí je posíleno stoupajícím počtem členů z řad

---

⁴ Srov. BLATNÝ, L., *Přehled dějin pedagogiky*. Brno, 1987.

zámožnějších řemeslníků, kteří se dožadují škol pro své děti, též vlivem příslušníků šlechty, kteří i tímto způsobem uplatňují rozhled vzdělanosti po Evropě.

Je známo o Karlu starším ze Žerotína, že jako významný představitel Jednoty bratrské a její podporovatel usiluje zřídit v r. 1599 v Přerově bratrskou akademii, tj. samostatnou vysokou školu. Pokud jde o školské instituce při sborech Jednoty, máme prostřednictvím Komenského zprávu o sboru a škole v Praze, Mladé Boleslavi, Brandýse nad Orlicí, Jičíně, Horažďovicích a Soběslavi. Z bratrských škol na Moravě jmenujme Přerov, Fulnek, Prostějov, Velké Meziříčí, Uherský Brod. Svěráznou kapitolou této důležité problematiky je vznik a vývoj bratrské vyšší školy v Ivančicích, která už je později označována jako "Gymnasium illustre".⁵

1. 3 Jednota bratrská a školství

Jednota byla od začátku své existence velmi pronásledovaná. Jedním z těch velmi těžkých mandátů byl Svatojakubský. Český sněm jej schválil na den sv. Jakuba 25. 7. 1508. Tento mandát zakazoval jakékoliv shromažďování bratří, tj. shromažďování jak tajná, tak veřejná, bratrský knihtisk, požadoval, aby se bratřští kněží dostavili do Prahy před soud, aby prostí věřící přestoupili buď na víru katolickou nebo utrakvistickou.

Bratři proti tomuto mandátu protestovali, nikdy se s ním nesmířili, avšak právě v době, která byla pro Jednotu nejtěžší, byl tento mandát obnoven. Bylo to za tzv. prvního stavovského povstání r. 1546- 1547.

Tehdy byla Jednota bratrská považována za inspirátorku některých protihabsburských akcí. Ferdinand Habsburský např. viděl v biskupovi Janu Augustovi strůjce celé protihabsburské politiky bratrské šlechty. Platnost mandátů proti bratřím byla většinou omezena na Čechy, na Moravě byla situace klidnější. V Čechách byla situace bezpečná pouze na panstvích, která patřila pánům sympatizujícím s Jednotou. (Na Mladoboleslavsku, kde vládl Arnošt Krajčů z Krajku). Když v r. 1555 zemřel, jeho synové pod nátlakem bratrský sbor zavřeli a kněží se rozešli, především na Moravu.

---

⁵ Srov. CACH, J., In VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. II. Praha, 2011

Mezi těmi, kdo odešli na Moravu, byl i Jan Blahoslav, největší postava českých kulturních dějin od 1. poloviny 16. století.⁶

1. 4 Jednota bratrská a knihtisk

V 15. století došlo v Evropě k mimořádně významnému zvratu při výrobě knih. Na přelomu let 1447- 1448 Johannes Gensfleisch Gutenberg z Mohuče ohromil svět svým vynálezem tisku textu pomocí vyměnitelných kovových liter. Byly vyrobeny ze slitiny olova a cínu. Upevnily se do formy položené do lisu, potřely černí, překryly archy papíru a tlakem lisu na litery se písmo otisklo na papír. Po použití bylo možno písmenka znovu roztřídit a vyrábět nový text, takzvanou sazbu. Touto technologií, byť značně modernizovanou, se místy tiskne ještě dnes v zemích, kde zatím nevstoupila do tiskárny fotosazba a elektronická sazba pomocí počítačů.

Po vynálezu knihtisku se rozvoj knižní kultury, knihkupectví, knihoven rozběhl nevídaným tempem. Tiskaři se nazývali dukaři.⁷

Jednota bratrská rozpoznala záhy význam knihtisku a užívala jeho služeb vydatně již od počátku 16. století. Brzy měla vlastní tiskárnu (Mladá Boleslav), jindy tu byli tiskaři oddaní jednotě (Pavel Olivetský, Alexandr Oujezdský v Litomyšli), či alespoň ochotní vzít na sebe riziko ilegálního tisku (Jeroným Hoeltzel v Norinberku a Jan Gunther v Prostějově). Stoupající útisk po roce 1547, který vedl k přesunu těžiska Jednoty z Čech na Moravu a z Mladé Boleslavi do Ivančic, způsobil v roce 1560 takovou situaci, že nebylo nikoho, kdo by mohl provést tisk nového kancionálu, na jehož vydání se Úzká rada Jednoty usnesla.

Bylo třeba sáhnout opět k tisku v cizině, a tak vznikl Šamotulský kancionál, první vyšlý z redakce Blahoslavovy a tištěným Alexandrem Oujezdským, jež tehdy pracoval na zámku v polských Šamotulech. Za rok bylo třeba uvažovat o dalším vydání kancionálu a tu Jednota přistoupila k rozhodnému kroku: Ke zřízení vlastní tiskárny v Ivančicích, v sídle Blahoslavově.

---

⁶ Srov. FIALOVÁ V., *Triolog o Kralické minulosti*, Brno, 1959.

⁷ Srov. PILNÝ, M., *Jak to bylo, jak to je.*, Brno, 2013.

Došlo k tomu před prosincem roku 1562 tím, že od Alexandra Oujezdského byla získána část jeho tiskárny, tiskařský lis a notová sazba.⁸

Vůdčím duchem ivančické tiskárny byl Jan Blahoslav, který zasahoval aktivně do umělecké úpravy knih a podílel se na ni jako kreslíř. Prvním skutečným tiskařem Ivančickým byl Václav Solín, pomocník Blahoslavův v duchovní správě a jeho zástupce při tisku v Šamotulech. Dalším známým tiskařem je Zachariáš Solín, který spojuje ivančickou a kralickou éru tiskárny a jehož lze sledovat na signetech významných děl, vzniklých pod jeho vedením za více než třicet let. Jinak je však jeho dílo anonymní jako sama tiskárna. Když roku 1596 umíral, byl do bratrské úmrtní knihy zapsán Zachariášem Aristonem epitaf:

*„ Před smrtí však mnohých nemocí za několik let okusil, přece však i při sboru i při čeládce Kristově i při impressí pilně pracoval a za jeho impressí spravování velmi spůsobné knihy naše vydávány a tištěny byly. A po něm zůstává českému národu Biblí svatá malá, památka přeušlechtilá“.*⁹

Umístění bratrské knihtiskárny bylo z pochopitelných příčin přísně utajeno. Knihy vycházely bez obvyklého udání místa tisku a tiskařů. Není však pochyby, že samo čtrnáctileté přechovávání takové dílny ve sborových budovách na ivančickém předměstí způsobilo, že její tajemství se opotřebovalo a její pseudonym Hortus-Zahrada(užívaný obecně pro sídlo Blahoslavovo) se stal průhledným. Brzy přestaly být spolehlivým úkrytem pro tiskárnu, i když mladí majitelé města Jan a Vilím z Lipého byli členy Jednoty a ochránci sboru.

Na jaře 1578 došlo k přestěhování celé skupiny překladatelů a tiskařů z Ivančic do Kralic.¹⁰ Sláva Kralic nad Oslavou nepovstala pouze díky tomu, že se dostaly do rukou významnému rodu Žerotínů, nýbrž především díky duchovnímu centru Jednoty bratrské, které bylo na zdejší tvrzi pod patronací Žerotínů vytvořeno.¹¹

---

⁸ Srov. VÁVRA I. In FIALOVÁ, V., *Triolog o Kralické minulosti*, Brno, 1972.

⁹ VÁVRA, Ivan, In FIALOVÁ V., *Kralice*. Krajské nakladatelství, 1959., s. 63.

¹⁰ Srov. VÁVRA I. In FIALOVÁ, V. *Triolog o Kralické minulosti*, 1972.

¹¹ ŘÍČAN, R., *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957.s. 36.

1. 5 Jednota bratrská a tiskárna v Kralicích

Po celý středověk byly Kralice majetkem vladyckého rodu Kralických. Ti měli ve znaku dvě zkřížené stříbrné sekyry se zlatými topory v modrém poli. Nejstarší písemná zpráva o tomto rodu pochází z roku 1255. Jejich hospodářskou základnou byl dvorec a usedlosti ve vsi. K šíření křesťanské ideologie sloužil kostel, vybudovaný na počátku 13. století.

Až do vybudování tvrze, to je do poloviny 14. století, měl kostel i obrannou funkci. Od 14. století plnila tuto funkci tvrz. V období husitského revolučního hnutí byli Kraličtí stoupenci husitství. Do konce 15. století se stali poměrně vlivným rodem, což dokazuje růst jejich majetku mimo Kralice a členství na zemském soudu. V 16. století byl významným majitelem Kralic Jindřich Kralický z Kralic. Dosáhl vlivného postavení ve službách bývalé české a uherské královny Marie Habsburské. Kolem 16. století přestavěl gotickou tvrz na renesanční zámek. Roku 1572 koupil Kralice Jan ze Žerotína a spojil je s panstvím náměšťským. Jeho syn Karel starší ze Žerotína byl ochránce a mecenáš kulturních snah Jednoty bratrské. Jen v rámci tohoto mecenátu mohla vzkvétat ivančická škola, pracovat a přinášet tak skvělé výsledky kralická kulturní dílna a vyrůstat mladý J. A. Komenský.¹² Ústraní kralické venkovské tvrze zaručovalo bezpečnost, klid a jiné klidné podmínky práce. V prvním období řídil činnost tiskárny v Kralicích Izaiáš Cibulka. Jednota bratrská i nadále zůstává menšinovou církví. Mezi svými členy měla však celou řadu vlivných a zámožných příslušníků dobové společnosti, kteří jí mohli poskytnout mocenskou podporu i ekonomické zázemí.¹³

K dalším významným postavám patřili Martin Dadán a Zachariáš Solín, vlastní tiskař známé Bible kralické.

Po Zachariášovi Solínovi převzal řízení tiskárny Samuel Sylvestr. Ten ve své funkci setrval až do roku 1604. Hlavním počinem jeho působení v tiskárně bylo vydání čtvrtého dílu Bible kralické roku 1620, ale také další dvě edice Nového zákona.

Matěj Sabín Drahotužský vyřezal krásné iniciály kralických tisků a na rytinách nám zanechal podoby svých spolupracovníků. Posledním správcem tiskárny byl Václav Elam, který se podílel na grafické úpravě většiny kralických tisků na počátku 17. století.

---

¹² Srov. CHALOUPEK, J., *Historický význam Kralické tiskárny*, Praha, 1982.

¹³ Srov. KNOZ, T., *Karel starší ze Žerotína*, Praha, 2008, s. 252

Vedl kralickou tiskárnu do roku 1620.¹⁴ Za 42 let činnosti vyšlo z tiskařského lisu přes 70 titulů. Samozřejmě, že na tomto úctyhodném počtu neměli podíl pouze překladatelé, vydavatelé a vedoucí tiskaři. Na kralické tvrzi nepochybně žilo a působilo podstatně více lidí a někteří z nich nejspíše bydleli i mimo vlastní tvrz ve vesnici. Na chodu tiskárny se ostatně museli alespoň zprostředkovaně podílet řadoví obyvatelé Kralic. Podíleli se například tím, že pro činnost biblického centra vytvářeli hmotné zázemí. Právě u nich například přebývali studenti docházející do bratrských školy, nacházející se na tvrzi a kteří často byli sirotky pocházejícími buď přímo z Kralic nad Oslavou nebo z náměšťského panství. Mezi domovskými místy kralických žáků se vedle domovských žáků objevují také studenti pocházející z Náměště nad Oslavou, Vokarce, Hermanšlaku, Mohelna či Lasíkova. Pocházeli přitom z různého sociálního prostředí.

Nejnámějším tiskem je šestidílná Bible kralická. Vyniká nad veškerou překladatelskou a vydavatelskou prací tohoto období naší literatury. Je dílem kolektivu překladatelů. Studium biblických textů přispělo i k vypracování komentářů, které provází text. Starý zákon vyšel postupně v pěti letech. 1579, 1580, 1582, 1587, 1588. V šestém díle souboru vyšel roku 1594 Blahoslavův Nový zákon. Bez komentářů vyšla celá Bible v jednom svazku poprvé roku 1596 a znovu ve větším formátu roku 1613. Řada knih vycházela v Kralicích souběžně i německy a plnila i praktický účel vzdělávací.¹⁵

V malé vesnici nemohla zůstat nepovšimnuta velká skupina osob, která se věnovala jiné práci než zemědělství. Technická část činnosti tiskárny navíc musela být materiálně zabezpečena, takže na kralickou tvrz musely přijíždět vozy dovážející papír a další potřeby k tisku knih.¹⁶

V Kralicích vyrůstala i velká studijní knihovna Jednoty, obsahující bohaté biblické prameny, mnohé edice Písma, slovníky, gramatiky, komentáře a teologické spisy. Přes tisíc svazků bylo odtud roku 1628 odvezeno do Vratislavi. V Ivančicích však zůstala velká knihařská dílna, která rozesílala hotové knihy sborům Jednoty, ač podle vykopaných předmětů vznikla knihařská dílna také na kralické tvrzi.

Došlo k bitvě na Bílé hoře a tiskárna a i škola na tvrzi musely být zavřeny. Po přepadení tvrze 13. 12. 1620 byl všechn život na kralické tvrzi utlumen a tehdy musela být tiskárna ukryta na náměšťském zámku, kde ji chránil Karel starší ze Žerotína. Tam byla až do poloviny roku 1629, kdy byla přenesena přes Přerov (druhé sídlo Žerotínovo)

---

¹⁴ Srov. MITÁČEK, J., FIŠER, S., *Dílo tiskařů jednoty bratrské*, Brno, 2000.

¹⁵ Srov. CHALOUPKA, J., *Historický význam Kralické tiskárny*, 1982.

¹⁶ Srov. KNOZ, T., *Karel starší ze Žerotína*, Praha, 2008.

do Lešna, kde se stala velkou pomocí J. A. Komenskému, neboť z jejího lisu v Lešně vycházela potom hlavní díla Komenského, *Labyrintem světa počínaje*. Práce tiskárny v Lešně trvala 25 let a vyšlo z ní 125 tisků. Její provoz končil požárem Lešna roku 1656, kdy kromě lisu shořely také zásoby papíru bratrské impressí, rukopisy Komenského a roztavily se také kralické literky.¹⁷ Tuhá protireformace po roce 1620 vymazala z vědomí lidí všechny vzpomínky na kralickou tiskárnu. V pokračující třicetileté válce kralická tvrz zpusťla. Zdivo z opuštěné stavby bylo používáno jako stavební materiál snad i k oplocení náměšťské obory, nápisy v kostele sv. Martina zaběhly. Vzpomínky na slavnou minulost obce byly zničeny.

---

¹⁷ Srov. FIALOVÁ, V. *Dialog o Kralické minulosti*, Brno, 1974.

2 Vybudování Památníku

2.1 Snahy o oživení památky a tradice tiskárny

Prvním signálem k ožívování památky byl rok 1894. Dne 15. 8. 1894 se v Kralicích shromáždilo moravské evangelické duchovenstvo (asi 600 osob), aby u příležitosti 300. výročí vytištění 6. dílu Kralické šestidílky uctilo práci kralických překladatelů a tiskařů. K této příležitosti byla toho roku vydána brožurka Kralická v Kralicích- vzpomínka na slavnost jubilejní, vyd. Lic. teol. F. Císař, která popisuje průběh slavnosti. „..... Místo za školou k shromáždění zvolené bylo od bratra Sklenáře a jeho evangelických soudruhů prostě, ale účelně vybaveno. Na prostranné z desek udělané empóře zasedli duchovní s přítomným panem Radou, před nimi sestoupil se pěvecký sbor a za nimi stála z chvojí upravená kazatelnička. Zástup nejméně 600 hlav čítajících utvořil kolem takto skytnutého středu dosti těsný kruh.....“

Úryvek z řeči seniora Císaře. „Krajané a rodáci, bratři a sestry.....Nedávné oslavy 300. narozenin nejslavnějšího vrchního seniora Jednoty J. A Komenského nadchly celé kruhy horlivým českobratrské literatury shledáváním a studováním a kde u nás otevřená hlava a cítící srdce, tam cení se plody někdejšího květu Jednoty, té lilie mezi trním- tam cení se sedm semenek- šest dílů Kralické a Labyrint!.....“¹⁸

2.2 Snahy o vybudování pomníku tiskařům Bible

Na přelomu 19 a 20. století působil v Kralicích vlastenec Alois Kunovský. Byl to jeden z učitelských buditelů, který získával zájem veřejnosti o kralické historické památky. V listopadu roku 1908 uspořádal pro kralické přednášku o historii obce a o Bibli kralické. Zde vznikla také myšlenka, aby Bibli a jejím tvůrcům byl v Kralicích vybudován pomník. Usiloval o to s tajemníkem Národní jednoty Janem Pospíšilem.

---

¹⁸ CÍSAŘ F. , *Kralická v Kralicích*, Brno, 1894.

K tomuto účelu postoupil i část školní zahrádky a zároveň zamýšlel zřídit v jednom z pokojů svého bytu menší muzeum. Pomník měl být zbudován podle návrhu sochaře Jana Štursy. Světová válka odsunula uskutečnění tohoto díla na řadu let. Až roku 1923 se sochař ozval dopisem a oznámil, že model k pomníku je již hotov a upozornil, že náklady by obnášely asi 50.000 Kč, které později zvýšil na 60.000 Kčs. Pomník měl být v nadživotní velikosti, měl vévodit celému kraji. Měl představovat českého bratra prchajícího z vlasti a držícího v pravici Kralickou bibli.(Štursův model pomníku se do Kralic dostal darem paní Šimkové a zdobí horní síň kralického Památníku.) Náklad byl však pro objednavatele neúnosný a Kralice se Štursova sugestivního pomníku nedočkaly. Roku 1931 byl ochoten přispět značnou peněžní částkou na postavení pomníku v Kralicích i prezident E. Beneš, ale některé vládní kruhy tomuto podniku nepřály. O pomník se jednalo dále, Národní jednoty podnikla ještě několik pokusů o nové sbírky, výtěžek však na to nestačil, a proto bylo od stavby přechodně upuštěno. Pomník překladatelům a tiskařům Bible kralické byl odhalen až 6. 9. 1936. Byl postaven podle návrhu architekta Osvalda Pařízka a sochaře E. Axmana. Velká rozevřená bronzová kniha Bible kralické leží na prostém stole, za níž na kolmé stěně ze švédské žuly jsou dvě bronzové desky se jmény překladatelů tiskařů. Pomník byl odhalen v rámci oslav 50- ti letého jubilea trvání Národní jednoty pro jihozápadní Moravu a uctění 300. výročí smrti mecenáše a ochránce kralické tiskárny Karla staršího ze Žerotína.¹⁹

Kronika zaznamenává: „ Dne 6. 9. 1936 byl odhalen po 27 letech pomník, k němuž byl základ kladen 5. 9. 1909. Obec byla slavnostně vyzdobena, vypůjčeno 36 praporů. Proti pomníku stála tribuna pro hosty. Žel, že déšť pokazil program. Odpoledne vypravil se průvod ze sokolovny i přes nepříjemné počasí. Hudba zněla, krojovaných spolků bylo již málo. Šest kněží českobratrských kráčelo v talárech a v průvodě přiskočil k nim chlapec s praporem husitským. To byl také jediný prapor, s kterým došel průvod k pomníku. Hlavní řečník byl profesor evangelické fakulty Dr. Hrejsa, za hosty promluvil senior církve českobratrské Nagy z Vranovic, farář Ženatý z Třebíče, zástupce odboru Národní jednoty z Horních Moštěnic u Přerova, Říha zástupce župy sokola, načež starosta Národní jednoty prof. Dr. Čupr odevzdal pomník do ochrany obce, jakožto jednoho člena z kuratoria, které má pomník opatrovat.“²⁰

---

¹⁹ Srov. CHALOUPEK, J. *Z Kralické tvrže*, Sborník X, r. 1978- 1979, str. 42- 46.

²⁰ Archiv obce Kralice nad Oslavou.

2.3 Založení Muzejního spolku v Kralicích

Roku 1934 byla v kralické sokolovně otevřena velká výstava reformačního tisku, která měla značný ohlas veřejností a stala se impulsem k založení Muzejního spolku pro uchování bratrských památek a tisků v Kralicích nad Oslavou.

Stanovy spolku byly schváleny Zemským úřadem v Brně 2. února 1935, ustavující členská schůze se uskutečnila v květnu téhož roku. Spolek získával rychle členskou základnu a v listopadu 1935 vydal svolání s programem na další léta činnosti.

Provolání Muzejního spolku v Kralicích z roku 1935

„Kralice patří po stránce náboženské a kulturněhistorické mezi nejpřednější klenoty naší vlasti, leč jejich významu nebylo až dosud jak náleží pamatováno. Proto zde byla v létě 1934 uspořádaná výstava bratrského tisku, po níž došlo k ustavení Muzejního spolku. Tento spolek celonárodního významu si bral za úkol

- 1) Zřídit v Kralicích museum, v němž by byly shromažďovány památky z doby bratrské, zvláště vzácný bratrský tisk, který ze zdejší tiskařské dílny po 42 let vycházel a z něhož se tu nic nedochovalo.
- 2) Pečovat o ochranu stavebních památek kralických (kostelík s jedinečnými nápisy a náhrobky z bratrské doby).
- 3) Působiti k tomu, aby byl co nejdříve zbudován pomník Kralické bibli podle návrhu mistra Štursy.
- 4) Pomoci kralické obci vybudovat novou školu, aby se ve staré budově soustředila naše práce do té doby, než bude postaven vlastní důstojný stánek musejní na místě bývalé tiskárny Jednoty bratrské“.

Tyto snahy pochopilo až dosud osm zakládajících členů s příspěvkem 500 Kč jednou provždy a 220 členů činných, kteří přispějí ročně 5 Kč. Obracíme se na dobré Čechy a Slováky s uctivou prosbou, aby rozhojnili naše řady, stali se našimi spolupracovníky a nové nám získávali. Spolkový výbor přijme s povděkem darované památky, zvláště tisk starý a novější, obrazy, mapy, fotografie. Zapůjčené věci pojistí a zaručí jejich vrácení. Přátele našich snah prosíme, aby výbor upozorňovali na možnost získati tyto předměty koupí.²¹

---

²¹ Srov. CHALOUPKA, J. *Z Kralické tvrže*, Sborník X, r. 1978- 1979, str. 42- Z Kralické tvrže str. 45.

Soukromé musejní sbírky byly zatím uloženy v 1. patře sokolovny a jak jich přibývalo, snažil se spolek, aby pro museum byla uvolněná stará škola. To se nepodařilo. Otevření musea bylo stanoveno na 27. 3.1936, na den narození J. A. Komenského. Slavnostním řečníkem byl Oskar Malý- farář českobratrské církve v Uherském Brodě. Přinesl darem z uherskobrodského kostela 2. díl Kralické bible. Po dvou letech měl spolek v expozici již 22 starých tisků, ostatní exponáty byly vypůjčeny od soukromníků i od veřejných institucí. V hledání starých tisků značně napomáhali senioři František Ženatý z Třebíče, Josef Závodský z Velkého Meziříčí, Prof. Frinta z Husovy fakulty v Praze aj., a přece trvalo devět let, než se spolku podařilo doplnit všech šest dílů Kralické bible.²²

---

²² Srov. CHALOUPKA, J. *Z Kralické tvrže*, Sborník V 1971, str. 61 M. Matuchová, zpráva z musejního spolku.

3 Činnost Památníku

3.1 Zahájení výzkumu na kralické tvrzi

V polovině 50. let se kralické museum stalo součástí, resp. pobočkou Moravského muzea v Brně, které v Kralicích zahájilo historicko-archeologický výzkum tvrze. Výzkumné práce řídila PhDr. Vlasta Fialová CSc. Již první výsledky zjišťovacích sond byly úspěšné. Byly nalezeny nejcennější předměty, tiskařské typy-literky, bezpečně prokazující, že kralická tvrz byla na přelomu 16. a 17. století sídlem tajné tiskárny Jednoty bratrské. Archeologický výzkum tvrziště v Kralicích začal roku 1956.²³

Kronika uvádí: „ Uprostřed prázdnin 1. 8. 1956 ráno se sešli v kralické škole badatelé a dobrovolní pracovníci z řad učitelstva okresu velkobítešského, aby se vzájemně poradili o postupu při průzkumu. Byli přítomni: ředitel Moravského muzea Dr. Karel Tihelka, Dr. Vlasta Fialová, Dr. Vodnařík ze státní pedagogické knihovny, místní ředitel školy Alfréd Nevrtal, ředitelka školy ve výslužbě Ludmila Křivá a ředitel školy Stanislav Černý. Mezi učiteli brigádníky byli ředitel Josef Křen z Ocmanic, ředitel Jaroslav Štefl z Rapotic, ředitel Antonín Střecha z Nové Vsi, ředitel Zdeněk Látal z Heřmanova, ředitel F. Dostál z Vidonína, ředitel Alois Vala z Borovníku a ředitel Kincl ze Zbraslavi. Po poradě se odebrali všichni na tvrziště, kde ředitel Černý provedl první zakopnutí motykou do země u schodů do „ Adamova domu“.

V první polovině září 1957 bylo objeveno za severní obvodovou zdí, kde býval příkop středověké tvrze, velké množství literek, hroudy strusky z liteřiny, plechové proložky, mnoho bronzových špendlíků a dokonce i linkovací pero, kterými rýsovali čeští bratři do zpěvníku notové osnovy. Nalezeno asi 700 literek.

V roce 1964 opět pokračoval archeologický výzkum kralické tvrze pod vedením Dr. Fialové.

Kronika uvádí: „ výsledky výzkumu“

- 1) Pod Kožnarovým domkem č. 117 byly objeveny zdi, pravděpodobně tam stála místnost, kde bratři lili litery.

---

²³ Srov. CHALOUPKA, J. *Z Kralické tvrze*, Sborník X 1978, str. 40.

- 2) V místech, kde se vchází do tvrziště, bylo již roku 1963 objeveno zdivo, které je pozůstatkem někdejší brány a vrátnice, kudy se také vchází na tvrz.
- 3) Pod vchodem v blízkosti severní třídy naší školy byly objeveny zbytky obydlí. Jedná se o obydlí starší než tvrz. V jedné z nalezených nádob byla spálená prosná kaše, ve světničce bylo také jemné tkané plátno, které představuje nejstarší lidovou textilií.
- 4) Kromě dvou již dříve nalezených džbánek byl nalezen jeden, který pravděpodobně sloužil jako skryš pro peníze, tyto tam ovšem nebyly.
- 5) Kromě mnoha nových literek bylo nalezeno konečně kompletní šídlo. U dříve nalezených scházela vždy rukojeť, poněvadž byla ze dřeva. U nalezeného je rukojeť kostěná.
- 6) Denár města Poznaně, který byl nalezen, se do Kralic pravděpodobně dostal při návštěvě jednoho z bratří polským občanem“.

Především si tedy přiblížme reálné doklady získané prací archeologů na výzkumech kralického tvrziště. V místě pozdější vstupní brány do tvrziště byla v roce 1963 asi 50- 70 cm pod dnešní úrovní terénu objevená silná vrstva popela a mazanice se zuhelnatělými zbytky trámů, přikrytá vrstvou žlutého jílu, který zřejmě sloužil k zarovnání terénu před stavbou vlastní tvrze v letech 1349- 1379. V blízkosti pak došlo k nálezům srpů a silného kusu plochého železa se zbytky hřebů, zřejmě kování. Mazanice pak byla přisouzena padajícím trámem při destrukci objektu zřícené klenbě chlebové pece, jež pak ve svých troskách uchránila také cenný soubor šesti hrnců a dvou misek, stojících na vedlejším tvrzišti.²⁴

Tvrz měla přirozeně nádvoří uzavřené hradební zdí. Fragmenty původní obvodové hradby na západě patrně posloužily jako základ dvorní zdi navenek přistavěného renesančního křídla. Také východní obvodní zeď pokračovala v prodloužení čela paláce, ale k odkrytí průběhu hradby na jihu nedošlo. Brána se nacházela na východě a ve zdivu se uchovala severní strana průjezdu, jehož zeď doléhala na obvodovou hradbu a byla zřejmě později renesanční či nejdříve pozdně gotická. V nádvoří se ještě podařilo objevit další zdivo, základy pilířů arkád a okrouhlou gotickou studnu. Studna je přitom keramikou datována do poloviny 14. století.²⁵

---

²⁴ Srov. MĚCHUROVÁ, Z., *K dějinám archeologickému výzkumu na tvrzi v Kralicích*. Brno, 2002.

²⁵ Srov. KOUŘILOVÁ, D., *Stavební vývoj tvrze v Kralicích nad Oslavou*. Praha, 1977.

3. 2 Stavba Památníku Bible kralické

Každým rokem přibývalo cenných nálezů, takže i depozitář v bývalé Chmelkově hospodě i domek, zakoupený na tvrzi a určený k demolici, byly jimi naplněny. Bylo zřejmé, že též dosavadní prostory v prvním patře sokolovny nebudou stačit.

Bylo usneseno, že musejním účelům bude věnovaná budova místní obecné školy, jakmile bude nahrazena moderní novou stavbou. Ke stavbě nové školy v Kralicích však nedošlo a muselo se hledat nové řešení. V roce 1964 se dohodli členové Musejního spolku s kralickými občany, že vybudují svépomocí v sousedství tvrze a památkově chráněného kostela stavení, do něhož bude možno soustředit staré bratrské tisky i vykopané exponáty. Urbanistický a architektonický návrh této budovy vypracoval prof. arch. Bohuslav Fuchs DrSc., projektovou dokumentaci pracovníci státního ústavu pro rekonstrukci památek pobočky v Brně Ing. Jiří Ševčík a stavitel Jelínek. Rozpočet stavby je 630 000 Kčs, MNV si vzal úvěr od státní spořitelny 270 000. Začalo se stavět 29. 5. 1967.²⁶

Kronika uvádí: Stavba si vyžádala skutečný náklad 867 000 Kč, vnitřní vybavení 280 000 Kč, odpracováno 5 000 neproplacených brigádnických hodin.

O stavbě Památníku jsem hovořila s panem Vlastimilem Ryšánkem, dnes již 84 letým občanem, který v té době zastával funkci předsedy MNV v Kralicích nad Oslavou. Na otázku, jak na tuto dobu vzpomíná, odpověděl. „ Velice rád. Víte, ta vesnice tím tehdy žila. Lidé byli nadšení, rádi pomáhali. Tehdy MNV odkoupil od pana Metoděje Sochora pozemek i se starým domkem určeným k demolici. Bylo to ideální místo, blízko tvrze i kostela. Práce začala už v roce 1965, asi tak v září. Nejdříve se musel zbourat domek, odklidit a srovnat terén. Pracovalo se denně. Vlastní práce přímo už na Památníku začaly až v roce 1967. Toho roku se zvládla hrubá stavba a dokonce i střecha, další rok se dělaly omítky, betony, dlažby a v roce 1969 se dělaly dokončovací práce. Měli jsme smlouvu s OSP Třebíč, pobočka Náměšť nad Oslavou. MNV to prováděl v akci „ Z“. OSP poslalo své odborníky- zedníky, tesaře, vodaře aj, MNV zaměstnal několik důchodců a občané pomáhali podle svých možností brigádnicky. Když na tato léta vzpomínám, myslím, že se nám to podařilo a máme být na co pyšní.“

---

²⁶ Srov. ČERNÝ S In CHALOUPKA, J., *Z Kralické tvrze*, Sborník II. 1968, čl. 31.

3. 3 Otevření Památníku Bible kralické

Právě po 60-ti letech od slavnostního položení základního kamene k pomníku Bible kralické se otevřel v neděli 28. 9. 1969 důstojný stánek bratrských památek a tisků. Kronika zaznamenala: „Vlastní pořad otevření památníku začal po příchodu velkého průvodu krojované mládeže, kulturních pracovníků i ostatních účastníků ve 14 hodin národní hymnou a uvítacím slovem předsedy MNV. Hlavním řečníkem byl předseda Musejního spolku Doc. Dr. Milan Kopecký Csc, proděkan filozofické fakulty UJEP. Po něm se ujal slova Dr. Aleš Fejlek, ekonomický náměstek ředitele Moravského musea, které provedlo instalaci sbírek. Poté pozdravil několikatisícové shromáždění zástupce vlády ČSR Josef Řehák, náměstek ministerstva kultury, který přestřižením pásky u vchodu Památníku budovu otevřel a odevzdal veřejnosti. Československé prapory, národní tance mládeže v krojích, sborové zpěvy, to vše přispělo k úspěšnému průběhu slavnosti a ke spokojené náladě účastníků“.²⁷

Horní sál byl upraven jako stálá výstava, ukazující historický vývoj obce a hlavně její nejslavnější období, kdy v ní pracovala bratrská impresí. Ukazuje zde vzácné tisky ivančické, kralické, lešenské i exulantské. Dolní sál sloužil jako depozitář předmětů získaných při archeologickém výzkumu tvrziště.

3. 4 Historie kralického kostela a tvrze

S expozicí souvisí i prohlídka kralického kostela.

Kostel sv. Martina nepochybně patří mezi první doložitelné stálé stavby ve vsi v Kralicích nad Oslavou. Nápomocné v určení možného stáří kostela je zasvěcení kostela sv. Martinu Tourskému. Tento světec se objevuje nejenom u starších církevních staveb vystavěných v románském stylu, ale rovněž u mladších (především klášterních) staveb spojených s vlivem clunyské reformy či u kostelů vzniklých právě v průběhu 14. století.²⁸

---

²⁷ Z archivu obce Kralice nad Oslavou.

²⁸ Srov. POPP, E., *Die Patrozinien der Bohmischenlander in vorhussitischenZeit*, Bohemia 1972.

Každopádně nejnověji historik umění Bohumil Samek datoval stavbu dnešního kostela sv. Martina někam do 2. čtvrtiny 14. století. Kostel byl založen kolem roku 1200 jako polokruhová románská apsida. Když ale kaple pro své skromné rozměry nepostačovala, přistavěli ke kostelu majitelé panství v polovině 14. století presbytář, věž a chrámovou loď. Původní kaple s betonovým oltářem pak začala plnit funkci sakristie.

Době vzniku kostela v tomto období pak odpovídá i analýza nástěnných fresek v kostele, provedená historikem Karlem Stejskalem, jenž fragmenty středověké malířské výzdoby v kostele sv. Martina (výjev Korunování P. Marie a výjev z legendy o sv. Martinu, biskupu Tourském ve 4. století) datoval rovněž do počátku 14. století.²⁹ České a latinské nápisy na stěnách lodi obsahují biblické citáty a jsou datovány do roku 1580. Představují typickou výzdobu bratrských sborů v 16. století do dneška³⁰ První písemná zmínka o Kralicích pochází z roku 1310, první písemná zmínka o kostele až v roce 1345. Z písemných zpráv se usuzuje, že Kralice přešly kolem roku 1255, snad výsluhou, na pány „DVOU SEKEREK“ – pány z Kralic. Ti pak jsou považováni za přestavitele kostela.

Od 15. století byli v chrámové lodi pochováváni členové zemanských rodin, od roku 1550 v držení Kralic českými bratry, i kněží. Hroby byly překryty náhrobky (celkem 17). Nejstarší náhrobek je z r. 1476 – Vít z Kralic, nejhezčí Jindřicha Kralického z Kralic - 1576.

Jindřich Kralický zemřel r. 1576 jinde, protože Kralice již před svou smrtí r. 1573 prodal Žerotínům, ale chtěl být v kralickém kostele pohřben.

Loď byla původně plochostěnná, dodatečně byla zaklenuta a přestavěna pozdně goticky až v 16. století. Věž byla dřevěná.

Každopádně nejpozději někdy v 2. polovině 14. století ves Kralice nad Oslavou pravděpodobně utrpěla škody a částečně lehla popelem. Po této pohromě nejspíše následovalo vybudování okrsku kostela sv. Martina do dnešního půdorysu. Samotný kostel však byl zřejmě vystavěn dříve, nežli sídlo rodu Kralických z Kralic, přestože v literatuře se uvádí jako první písemná zmínka o kostele rok 1345.³¹

---

²⁹ Srov. SAMEK, B., *Umělecké památky Moravy a Slezska*, 1999, s. 190

³⁰ <http://www.mzm.cz/pamatnik-bible-kralicke/historie-kralic-nad-oslavou/>

³¹ Srov. DVORSKÝ, F., *Náměšťský okres*, Brno 1908.

Úpravy v kostele

Na počátku 20. století proběhly v kostele větší úpravy. Ze země byly vyzdvihnuty náhrobní desky a usazeny na venkovní kostelní zeď. Byl také obnoven boční vchod s gotickým portálem. Byly také nalezeny vzácné malby a výzdoba z první poloviny 14. století – fresky za oltářem – výjev z bible: Sv. Martin dělící se o plášť, Korunovace P. Marie. Pod omítkou byly nalezeny renesanční nápisy s texty překladatelů Bible s letopočtem 1580. Texty přesně neodpovídají textům v Bibli, protože byly psány dříve, než byla Bible vytištěná.

V r. 1956 byly náhrobní desky usazeny znovu dovnitř kostela – na zdi. Byl nalezen hrob Jindřicha Kralického, opravena křtitelnice, nahrazen barokní oltář a kazatelna.

Největší oprava proběhla v roce 1995 – dána šindel na střechu, oprava venkovních omítek, restaurování maleb a nápisů uvnitř kostela.

Kralický kostel je jedinečnou památkou bratrské doby, která ukazuje, jak asi byly bratrské modlitebny vyzdobeny.

Dnes je kostel je římskokatolický, každou neděli se tu koná římskokatolická mše svatá.

Nápisy v kostele sv. Martina

Lucae XI.

„Blahoslavení, kteříš slyší slovo Boží“.

Žalm CXLIII.

„Blahoslavený ten lid, kterého je Hospodin Bohem“.

Jakub 1

„Budtež činitelé slova a ne posluchači toliko oklamávající sami sebe“.

Petr 1

„Vy též, abyste v bázni Boží čas vašeho putování zde konali“.

K Titovi

„Napomínej jich, ať jsou vrchnostem poddáni, jim poslušni, ke každému dobrému skutku hotovi. Žádnému ať nezlořečí, nejsou svárliví, ale přívětiví, ukazující všelijakou tichost ke všem lidem“.

K Efezským

„Žádná mrzutá řeč nevychází z úst vašich, ale jestli nějaké promluvení dobré a ke vzdělání užitečné, aby dalo milost posluchačům. Všelijaká hořkost a rozzlobení i hněv a křik rouhání buď odjato od vás. Buďte k sobě vespolek dobrotiví, milosrdní, odpouštějící sobě, jakožto i Bůh v Kristu odpustil vám“.

Z Korintských

„Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude a kdož rozsívá štědře, štědře i žíti bude. Najdeme zde nápis latinský- Milujte světlo moudrosti, všichni, kdo stojíte v popředí lidu“.

Modlitba Páně

„Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé. Přijď království tvé. Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi. Chléb náš vezdejší dej nám dnes. A odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům. A neuved' nás v pokušení, ale zbav nás od zlého. Amen“.

Zvony

V současné době jsou ve zvonici tři zvony. Jsou to: sv. Vavřinec (největší, z roku 1514), sv. Šimon (umíráček, z roku 2010, nahradil zvon téhož jména z roku 1557, který byl darem od Jana Blahoslava pro Jindřicha Kralického ke 100. výročí vzniku Jednoty bratrské) a zvon sv. Martin (z roku 1999).

Kralická tvrz

Mezi roky 1349 – 1379 vybuodovali Kraličtí kousek od kostela kamennou tvrz. Bylo to jejich sídlo. Jedna z hlavní přestavby tvrze byla provedena na konci první poloviny 16. století Jindřichem Kralickým z Kralic, který ke gotickému stavení přistavěl tři renesanční křídla.

Zlomová událost se odehrála tehdy, když se rytíř Jindřich dozvěděl, že mu jeho druhá manželka byla nevěrná. Potrestal ji zalděním na kralické tvrzi a milence nechal

v Brně rozčtvrtit, o čemž se dochoval i písemný důkaz. Kostí zazděné ženy se však nenašly. Renesanční zámeček Jindřich později prodal svému synovci Karlovi st. ze Žerotína, sídlícím v Náměšti na zámku.

Karel starší ze Žerotína byl horlivým členem a ochráncem jednoty bratrské. Zajistil přestěhování tiskárny z Ivančic, kde ji v roce 1562 založil biskup Jednoty bratrské Jan Blahoslav, do Kralic na tvrzi. Na tvrzi byla v té době umístěna i knihařská dílna, rozsáhlá vědecká knihovna, sloužící překladatelům Bible z původních jazyků do češtiny. Byla zde zřízena i bratrská škola. Kralická tiskárna zde působila 42 let. Vytiskla se zde Bible kralická a dalších 70 jiných titulů.

V roce 1956 na místě zaniklé tvrze byly zahájeny archeologické výzkumy Dr. Vlastou Fialovou s vynikajícími objevy zbytků původní stavby, mincí, předmětů každodenního života, ale především památky z bratrské tiskárny. Mimo jiné bylo objeveno přes 4000 literek, ozdobných prvků, pracovních nástrojů, knižního kování a spon, které prokázaly existenci tiskařské dílny v Kralicích, kdy tento nález je svým rozsahem naprosto ojedinělým světovým unikátem.³²

---

³² <http://www.kralicenosl.eu/pamatky-virtualni-prohlidky/ds-1020/p1=1378>

IV PRAKTICKÁ ČÁST

1 Metodika práce

Pro diplomovou práci byla zvolena metoda experimentu, která spočívá v tom, že jsou vybrány dvě základní školy z blízkého okolí Památníku Bible kralické. Z každé školy je vybrán stejný počet žáků ze stejného ročníku. Jsou vytvořeny dvě skupiny, z nichž skupina A bude kontrolní a skupina B bude experimentální.

Pro experiment byli vybráni žáci 4. ročníků. Jedná se o dvě malotřídní školy z blízkého okolí Památníku. Ve škole A je pět ročníků ve čtyřech třídách, celkem šedesát čtyři žáků. Žáků čtvrtého ročníku je zde patnáct.

Ve škole B jsou čtyři ročníky ve dvou třídách. Celkem třicet dva žáků. Žáků čtvrtého ročníku je pouze devět, čtyři chlapci a pět dívek. Experimentální skupina B se tedy skládá z devíti žáků, a proto bylo náhodným výběrem vybráno ze školy A do kontrolní skupiny právě devět žáků čtvrtého ročníku a též čtyři chlapci a pět dívek.

1. 1Metoda experimentu

U experimentu manipulujeme alespoň s jednou nezávisle proměnou. Manipulovaná nezávisle proměnná je pod kontrolou výzkumného pracovníka, a proto experimentální výzkumy poskytují věrohodnější výsledky.

Nevýhodou je, že experiment není použitelný ve všech situacích. Nelze experimentovat v něčem, co by uškodilo zkoumaným jedincům, jak objektivně, tak subjektivně. Rozumí se tím takový experiment, který by mohl u jedinců vyvolat změny osobnosti. Ze zkušeností se zjistilo, že experiment je vhodnější pro zkoumání procesu vzdělávání než pro zkoumání procesu výchovy.

Pedagogický experiment

Experimenty do značné míry upevňují pokrok vědy. Můžeme říci, že vědecké myšlení může být úspěšné i bez experimentu. Experiment bez myšlení je bezcenný.

Dle podmínek, kdy experiment probíhá, jej dělíme na laboratorní (in vitro) a přirozený (in vivo).³³ Podle počtu nezávisle proměnných rozlišujeme experiment jednofaktorový a vícefaktorový.

Technika paralelních skupin pracuje se současně se dvěma nebo více skupinami, protože můžeme srovnávat tyto skupiny. Výsledky jsou věrohodnější. Skupina, ve kterých se manipuluje s nezávislou proměnnou, označujeme jako experimentální. Skupiny, ve kterých se s nezávisle proměnnou nemanipuluje se nazývá kontrolní.³⁴

Pro vyhodnocování výsledků je důležité porovnávání dvou skupin subjektů, takzvaných experimentálních skupin (změnou, experimentem ovlivněná skupina) a kontrolní skupiny (experimentem neovlivněná skupina).³⁵

Experimentální pedagogika vznikla na přelomu 19. a 20. století v Německu- E. Meumann, W. A. Lay a rozšířila se do USA, Francie, Ruska- A. P. Nečajev. Vyšla z pozitivismu, usiluje o přesné poznání srovnatelné s přírodními vědami. Kritizuje filozofickou spekulaci, chce jí nahradit přesným poznáním cestou poznání a experimentu. Chce vytvořit spolehlivý obraz člověka jako základ výchovného systému.³⁶

Kontrolní skupina A bude provedena expozicí Památníku, tvrze a kostela standardním způsobem, podobným jako bývá při běžné prohlídce.

Pro experimentální skupinu B bude výklad více přizpůsoben dětem mladšího věku a prohlídka bude rozšířena o praktickou činnost ve fiktivní tiskárně, kde si teoretický výklad žáci doplní o praktické dovednosti.

Vždy po skončení prohlídky proběhne kontrola zapamatovaného pomocí didaktického testu. Testy budou porovnány a bude vyhodnoceno, zda praktická činnost ovlivnila znalosti žáků a přispěla k lepším výsledkům u experimentální skupiny B.

---

³³ Srov. ČÁBALOVÁ, D., *Pedagogika*. Praha, 2011.

³⁴ Srov. CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*. Praha, 2007.

³⁵ Srov. ČÁBALOVÁ, D., *Pedagogika*, Praha, 2011.

³⁶ Srov. DVOŘÁKOVÁ, M., KOLÁŘ, Z., *Základní učebnice pedagogiky*. Praha, 2014.

2 Exkurze v Památníku s kontrolní skupinou A

S kontrolní skupinou A v počtu devíti žáků byla uskutečněna prohlídka Památníku, kostela a tvrze. Byl použit běžný výklad.

Nacházíme se v Památníku Bible kralické, je to Památník věnovaný knize. Je zde i pomník, který byl věnován Bibli. A proč právě v Kralicích? Kralice nad Oslavou je obec, která se proslavila svojí historií.

Kde se nachází obec Kralice nad Oslavou? Děti si prohlédly mapu České republiky. Ukázaly na města Brno a Třebíč a také, kde se nacházíme nyní.

Nyní se vrátíme v historii o 500 roků zpět. Je to velmi dávná doba. Žili zde úplně jiní lidé. Byly zde jiné budovy. Zajímavé je to, že v této dávné době už vznikaly knihy. Byly psány v různých jazycích, v němčině, hebrejštině a v latině. Tyto knihy vznikaly jinak než dnes. Než vznikla tiskárna na knihy, tak se knihy ručně opisovaly. Když chtěl někdo mít knihu, musel požádat písaře, a ten mu knihu opsal. Člověk si ji mohl opsat i sám. Byl to ale velmi zdoluhavý a náročný proces, ale v té době jediný možný způsob.

Aby mohlo knih vznikat víc a víc, tak pan Gutenbergz Německa vynalezl knihtisk. Bylo to roku 1526. Byl to veliký objev, který pomohl urychlit práci a knihy se více dostávaly mezi lidi. Tento objev knihtisku se brzy dostal z Německa i do českých zemí. Knihy vznikaly v tiskařské dílně na tiskařském lisu.

V Kralicích nad Oslavou působila Jednota bratrská. Říkalo se jim čeští bratři. Byl to spolek lidí s určitým náboženským vyznáním. Jak z historie víme, takovéto spolky byly často pronásledovány kvůli jejich vyznání. Nejdříve byla tajná tiskárna založena v Ivančicích. Založil ji zde Jan Blahoslav, patřil k českým bratrům. Byl to známý překladatel. Když hrozilo prozrazení tiskárny, musela se stěhovat. Čeští bratři ji odstěhovali do Kralic nad Oslavou. Zde se podařilo vytisknout Bibli kralickou. Tiskárna zde působila 42 let. V té době nastaly v zemi nepokoje a kvůli zachování bezpečí se tiskárna stěhovala do Polska do Lešna. Jak už to bývá, v Polsku byly také nepokoje a války a tiskárna vyhořela a nemohla už dále pracovat.

Byla provedena ukázka tisku jedné stránky knihy na tiskařském lisu. Nejprve si tiskař musel vše nachystat. Sloužil mu k tomu rámeček, do kterého si tiskař vyrovnal

jednotlivá písmenka, zvané literky. Takto si seskládal věty na celou stránku, potřel černí a lisem to přitiskl a stránka se obtiskla.

Nejznámějšími tiskaři byli Zachariáš Solín a Martin Dadán. Bible kralická má šest dílů. Je to tzv. šestidílka.

Nyní se žáci přemístili na kralickou tvrz, která je součástí prohlídky.

Tvrz byla vybudována mezi roky 1349- 1379. Byla sídlem Kralických. V 16. století byla tvrz přestavěna na renesanční sídlo Jindřicha Kralického. Ten je pochovaný v místním kostele sv. Martina. O Jindřichu Kralickém je známo, že svoji ženu potrestal za nevěru tím, že ji nechal zaživa zazdít do místní tvrze. Později tvrz věnoval Karlovi staršímu ze Žerotína. Ten měl své panství v Náměšti nad Oslavou. Na tvrzi byla kromě tiskárny i vědecká knihovna, knihařská dílna, škola pro české bratry. Tiskárna na tvrzi v Kralicích působila 42 let. Byla zde vytištěna nejznámější náboženská kniha Bible kralická a dalších 70 titulů knih.

Další částí naší exkurze je prohlídka kostela sv. Martina.

Kostel patří k nejstaršímu stavení ve vesnici. Nejstarší písemná zmínka o založení kostela sahá až do 14. století. Na stěnách kostela jsou fresky, to znamená malby a výjevy z Bible kralické.

Nejvíce dochovaná malba je sv. Martin dělící se se žebrákem o plášť. V kostele jsou na stěnách napsány verše z Bible kralické. Nejznámější je modlitba Otče náš. A verš „ Blahoslavený ten lid, kterého je Hospodin Bohem“. V zemi uprostřed lodi kostela byly dříve hroby, překryty náhrobky majitelů z Kralic. Po rekonstrukci byly náhrobky ze země vyňaty a jsou uloženy podél zdi.

U oltáře je náhrobek šlechtice Jindřicha Kralického, na kterém je znázorněn.

Ve věži kostela jsou tři funkční zvony. Jmenují se svatý Vavřinec, svatý Martin a svatý Šimon. Každou neděli se zde slouží římskokatolická mše svatá.

Tato prohlídka trvala 35 minut. Žáci na závěr psali test v prostorách muzea. Test obsahoval čtrnáct otázek. Dvanáct otázek se týkalo toho, co si žáci během výkladu a prohlídky expozice zapamatovali. Z posledních dvou otázek se dozvíme, jak se jednotlivým žákům líbila prohlídka, co je zaujalo a zda by navštívili Památník Bible ještě jednou.

3 Exkurze v Památníku s experimentální skupinou B

Experimentální skupina B v počtu devíti žáků absolvovala prohlídku Památníku, kostela a tvrze. Tento výklad byl více přizpůsoben žákům na 1. stupni ZŠ. Po skončení výkladu byla pro žáky připravena praktická činnost, související s tématem tisku Bible.

Nacházíme se v prostorách Památníku Bible kralické. Co je to vlastně ta Bible? Je to velká, silná kniha s náboženskými příběhy. Této knize je dokonce postaven i pomník před muzeem, na který se půjdeme také podívat.

Čím je ta kniha tak významná, že o ní stále mluvíme?

Lidé si chtěli Bibli číst, ale v té dávné historické době knihy měl málokdo. Nemohli si jí koupit třeba v obchodě, jako dnes, ale knihy museli sami ručně opisovat nebo jim knihu za peníze opsal písař. Dovedete si to představit, jak to muselo být náročné a zdlouhavé, ručně opisovat knihu?

Asi před 500 roky vznikla náboženská skupina lidí, říkali si čeští bratři, a ti se rozhodli, že lidem pomůžou knihu přeložit, protože byla v jiné řeči, které lidé nerozuměli. Místo opisování jí vytisknou. Doslechli se o panu Gutenbergovi, který v Německu vynalezl knihtisk. Byl to přístroj, který byl v té době v roce 1526 velkým objevem a byl předchůdcem nynějších tiskáren. Nám se zde jeden tiskařský lis dochoval a ukážeme si, jak se na něm tisklo. Text se tiskl za pomoci vyměnitelných kovových liter (písmen). Byly vyrobeny ze slitiny olova a cínu. Upevnily se do formy položené do lisu, potřely černí, překryly archy papíru a tlakem lisu na litery se písmo otisklo na papír. Po použití bylo možno písmenka znovu roztřídit a vyrábět nový text, takzvanou sazbu.

Taková tiskárna vznikla v Ivančicích. Jan Blahoslav byl jejím hlavním zakladatelem a překladatelem textů Bible. Založil ivančickou tiskárnu. Patřil k Jednotě bratrské, nazývané čeští bratři. Je to skupinka lidí, kteří mají určitou náboženskou víru. Chtěli svoji víru dát do podvědomí lidí, ale byli za svoje učení v té době pronásledováni. Pracovali však v utajení, aby o tom nikdo nevěděl.

Za několik let hrozilo prozrazení tiskárny a bylo nutno jí přestěhovat na bezpečnější místo, a to na tvrz do Kralic nad Oslavou.

Nyní naše prohlídka pokračuje ukázkou místní tvrze.

Tvrz v Kralicích byla vybudována mezi roky 1349- 1379. Byla sídlem Kralických.

V 16. století Jindřich Kralický z Kralic, který tu vládl, nechal tvrz přestavět na renesanční zámek. O Jindřichu Kralickém je známo, že svoji ženu potrestal za nevěru tím, že ji nechal zaživa zadržet do místní tvrze. Tiskárna na tvrzi v Kralicích působila 42 let. Jako hlavní tiskaři zde byli a pracovali Zachariáš Solín a Martin Dadán.

Později Jindřich nechal své sídlo Karlu staršímu ze Žerotína, který působil v Náměšti nad Oslavou.

Byla zde vytištěna nejznámější náboženská kniha Bible kralická, složená ze 6- ti dílů.

K tvrzi patří i zmínka o místním kostele, který je zasvěcen svatému Martinovi.

Kostel patří k nejstarší budově v obci. Pochází ze 14. století.

Na stěnách kostela jsou malby, fresky a citáty a modlitby z Bible kralické. Nejvíce dochovaná freska je sv. Martin dělící se se žebrákem o plášť. Tu vidíme za oltářem, vedle kříže.

V kostele jsou na stěnách napsány verše z Bible kralické. Nejznámější je modlitba Otče náš. Zajímavý verš je i tento: „Blahoslavený ten lid, kterému je Hospodin Bohem“.

V zemi uprostřed lodi kostela byly dříve hroby. Byly překryty náhrobky majitelů z Kralic. Po rekonstrukci byly náhrobky ze země vyňaty a jsou uloženy podél zdi.

U oltáře je náhrobek šlechtice Jindřicha Kralického, na kterém je znázorněn.

Ve věži kostela jsou tři funkční zvony. Jmenují se svatý Vavřinec, svatý Martin a svatý Šimon.

Po bitvě na Bílé hoře r. 1620 začali v českých zemích vládnout jejich nepřátelé, české bratry vyhnali a tiskárnu zbořili. Část dochované tiskárny se odstěhovala do Polska- Lešna.

Před padesáti lety našel jeden kralický chlapec na bývalé tvrzi literky (písmenka) a zbytky tiskárny, hliněné nádoby a zbytky keramiky. Začalo zde archeologické zkoumání a nalezené věci slouží jako důkaz o tom, že se tu Bible kralická tiskla.

Po shlédnutí expozice, tvrze a místního kostela odešli žáci do suterénu budovy Památníku Bible kralické. Zde v místnosti, která je určena pro promítání filmů, provedli žáci praktickou činnost. V této místnosti byly tři velké stoly s židlemi i knihovničky s knihami. Navodilo to atmosféru tiskařské dílny. Zde si žáci zahrají na tehdejší tiskaře, a tak si více přiblíží práci v tehdejší tiskárně.

Na úvod bylo žákům oznámeno, že si zahrají krátkou scénku o kralické tiskárně, která byla tajně přestěhována z nedalekých Ivančic do Kralic nad Oslavou, kde se právě nyní nacházíme.

Stručně byli seznámeni s praktickou částí:

V tehdejší dílně musel být někdo, kdo text z cizí řeči přeložil, sestavil literky na stránku a text vytisknul. Hotové vytisknuté stránky potom svázal do knihy.

Děti se rozdělily do skupinek

Nejdříve byli vybráni dva žáci. Jeden představoval překladatele Bible Jana Blahoslava, druhý mu byl pomocníkem.

Další skupinku tvořili ti, co sestavují a připravují jednotlivé literky k tisku.

Další skupinka dělala práci tiskařů. Byli vybráni opět dva žáci, kteří představovali Zachariáše Solína a Martina Dadána.

Protože text musel nejdříve uschnout, než se jednotlivé stránky vyvázaly do knihy, byl vybrán další žák, který hotový text věsil na šňůru.

Nejdříve si společně všechna připravená stanoviště prošli a prohlídli.

Každá skupinka si napsala na papír jméno představitele, kterého znázorňovala a název stanoviště.

Žáci usedli za stoly a představili se ostatním spolužákům.

„Já jsem Jan Blahoslav, známý překladatel Bible kralické.“ Další zase informovali ostatní, že pomáhají v kralické tiskárně skládat jednotlivé literky a dělají tzv. sazbu. Třetí skupinka se představila pod jmény Zachariáš Solín a Martin Dadán, známí tiskaři. Bylo důležité dětem říci, že jsou náboženská skupina, která se jmenuje čeští bratři. Dětem bylo připomenuto, že tato skupina pracovala a šířila Bibli v tajnosti, protože byli pronásledováni pro své učení.

Všichni účinkující si přes ramena přehodili pláštík, podobný tomu, jaký se v dané době asi nosil. Žáci si tu dobu připomněli a mohli se tak více vcítit do dané osoby, kterou představovali.

Až bylo vše připravené, začala vlastní práce.

První skupinka znázorňovala Jana Blahoslava, zakladatele tiskárny v Ivančicích, ten který překládal známou Bibli kralickou z cizí řeči. Děti se snažily překládat text, který je napsaný na vnitřní zdi kralického kostela svatého Martina, a to ze staročeštiny do spisovné češtiny. Pro dekoraci na stole ležel i kalamář s husím brkem. Překládaný text byl citát: „Blahoslavený ten lid, kterého je Hospodin Bohem“.

Obr. 2 Praktická činnost žáků- překládání textů

Ve druhé skupince žáci předváděli pomocníky v kralické tiskárně. Nejdříve si vystříhli písmenka, která byla obkreslená na papíru a z nich sestavovali písmenka - literky tak, aby byly připravené k tisku. Snaží se vytvořit nápis Bible kralická. Jednotlivá písmenka dali do dřevěného rámečku, který znázorňoval stránku knihy.

Obr. 3 Praktická činnost žáků- skládání literek

Třetí skupinka představuje známé tiskaře, Zachariáše Solína, Martina Dadána a jeho pomocníka, kteří působili na tvrzi v Kralicích. Na tričko si nalepí jmenovky s těmito jmény a navzájem se představí ostatním.

Jednotlivá písmenka děti natrou černí (temperovými barvami) a obtisknou je na papír. Zatěžkají to dřívkem, které bude znázorňovat tiskařský lis a hotový nápis Bible kralická dají usušit na šňůru.

Obr. 4 Praktická činnost žáků- tisk

V závěru tvorby si žáci připomněli, že tiskárna v Kralicích působí už 42 let a není zde bezpečno, a proto se raději přestěhuje do Polska do Lešna.

4 Didaktický test z prohlídky Památníku Bible kralické

- 1) Napiš, co je to Bible?

- 2) Jak se nazývala náboženská skupina, která v dávných dobách tiskla Bibli kralickou?

- 3) Napiš alespoň dvě jména známých tiskařů?

- 4) Jak se jmenoval nejznámější překladatel Bible kralické?

- 5) Odkud se tiskárna stěhovala do Kralic nad Oslavou? Zakroužkuj správnou odpověď.
  - a) Z Brna
  - b) Z Lešna
  - c) Z Ivančic

- 6) Kolik let tiskárna v Kralicích působila?

- 7) Jak se říkalo jednotlivým písmenkům?

- 8) Bible kralická má kolik dílů? Zakroužkuj správnou odpověď.
  - a) 2
  - b) 4
  - c) 6

- 9) Kam se tiskárna z Kralic nad Oslavou stěhovala? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) Do Ivančic
- b) Do Lešna
- c) Do Brna

10) Doplň větu:

Kostel v Kralicích nad Oslavou je zasvěcen

.....

11) Doplň text, který najdeme napsaný na vnitřní zdi kostela v Kralicích nad Oslavou.

Blahoslavený ten ....., kterého je .....

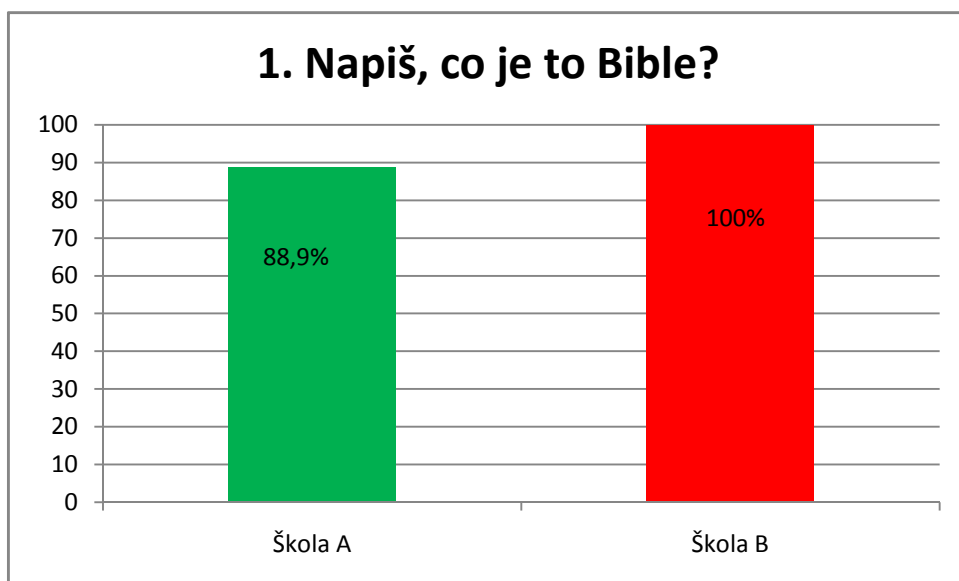
12) Vyznač na slepé mapce místo, kde se nachází Památník Bible kralické?

13) Napiš, co se ti na prohlídce nejvíce líbilo?

14) Šel/šla bys do muzea ještě jednou?

5 Srovnání výsledků skupin A a B

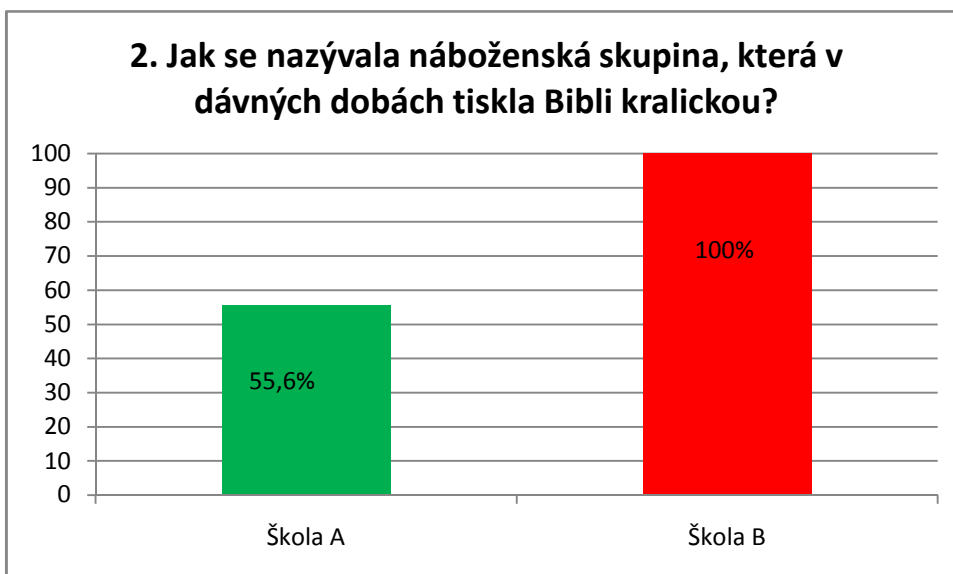

Na otázku číslo jedna ve skupině A odpovědělo dobře 8 žáků, chybně 1 žák. Za správnou odpověď byla uznána: kniha, náboženská kniha a velká kniha. 1 žák odpověděl zákon, což je neúplná odpověď, a proto nemohla být uznána.

U skupiny B odpovědělo všech 9 žáků správně. Dokonce 8 z nich napsalo, že je to náboženská kniha.

Tato otázka byla velmi obecná a záměrně položená. Většina žáků i před tím, než do Památníku šla, věděla, co Bible je. Proto výsledky jsou téměř srovnatelné. Přesto jsou lepší výsledky u skupiny B, protože při praktické činnosti žáci slovo Bible často používali.

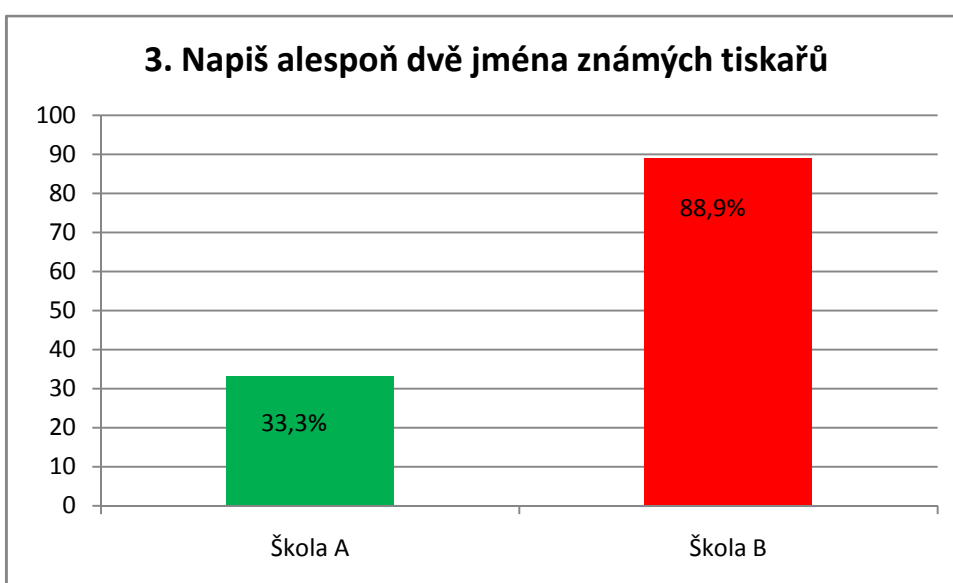

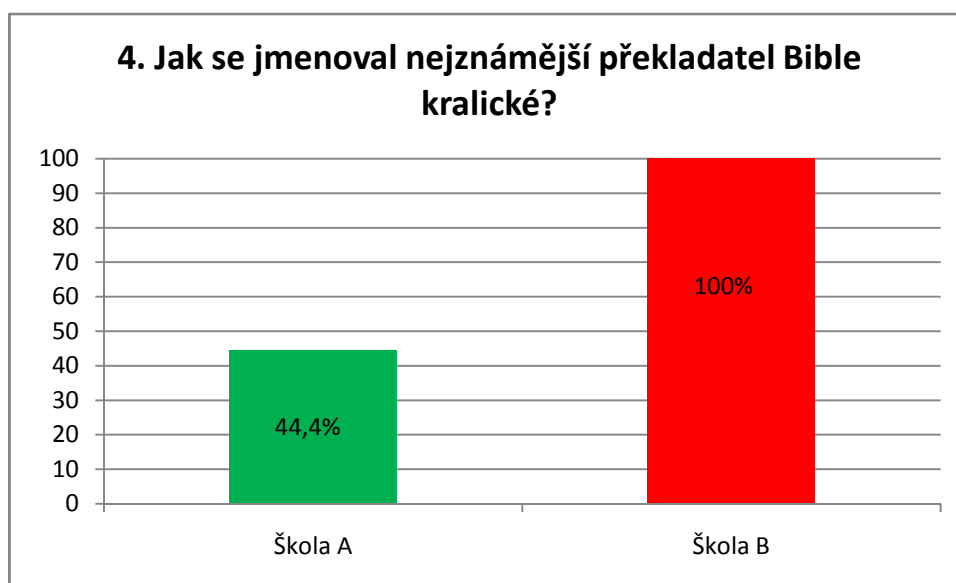
U skupiny A byla druhá otázka v pěti případech správně zodpovězena a ve čtyřech byla odpověď chybná. Mezi správnou odpověď patřili čeští bratři nebo Jednota bratrská. Odpověď jako kralická tiskárna, nebyla uznána.

U skupiny B odpovědělo všech 9 žáků správně. 3 žáci napsali Jednota bratrská a 6 žáků napsalo čeští bratři.

Zde žáci ze skupiny B dosáhli 100% znalosti. Tento výsledek je ovlivněn právě tím, že si žáci na Jednotu bratrskou zahráli v praktické činnosti experimentu. Mezi sebou se oslovovali, že jsou čeští bratři, kteří tisknou Bibli kralickou

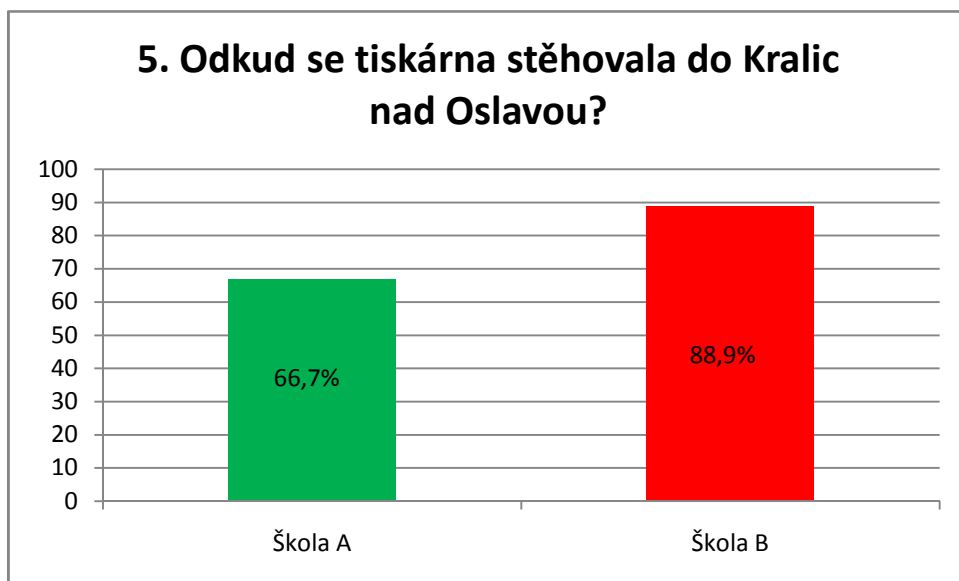
Třetí otázka byla u skupiny A správně zodpovězena ve třech případech. Chybně odpovědělo 6 žáků. Odpověď nebyla buď žádná, nebo pouze chybně napsané jméno. U skupiny B 8 žáků napsalo obě dvě jména správně. U jednoho byla odpověď chybná, protože žák uvedl pouze jedno jméno tiskaře. Skupina B zde viditelně dosáhla lepších výsledků než skupina A, neboť právě při hře se žáci těmito jmény tiskařů navzájem představovali, a představitelé tiskařů měli své jméno na stole své pracovní dílničky.

Čtvrtou otázku ve skupině A napsali správně pouze 4 žáci, ostatní odpovědi nebyly správné.

U skupiny B se odpověď Jan Blahoslav vyskytla ve všech odpovědích dětí. Úspěšnost je opět 100%.

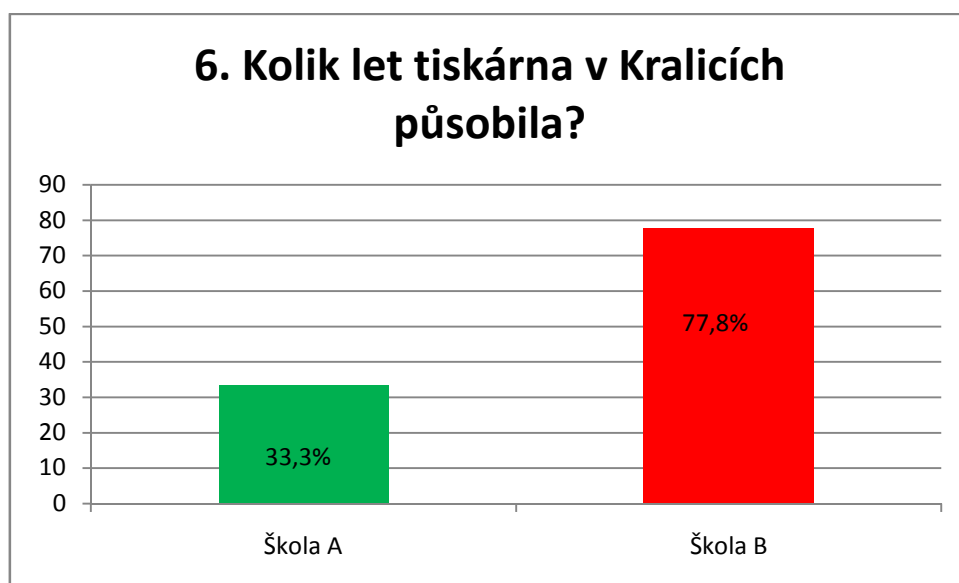
Zde opět dochází k nárůstu až o 55% oproti skupině A, protože všichni žáci ve skupině B odpověděli správně. Při scénce všichni žáci sledovali představitele Jana Blahoslava, který překládal texty a oslovovali jej jeho jménem.

U otázky číslo pět u skupiny A správnou odpověď ze tří možností zvolilo 6 žáků, a to odpověď z Ivančic. Nesprávná odpověď byla z Brna i z Lešna.

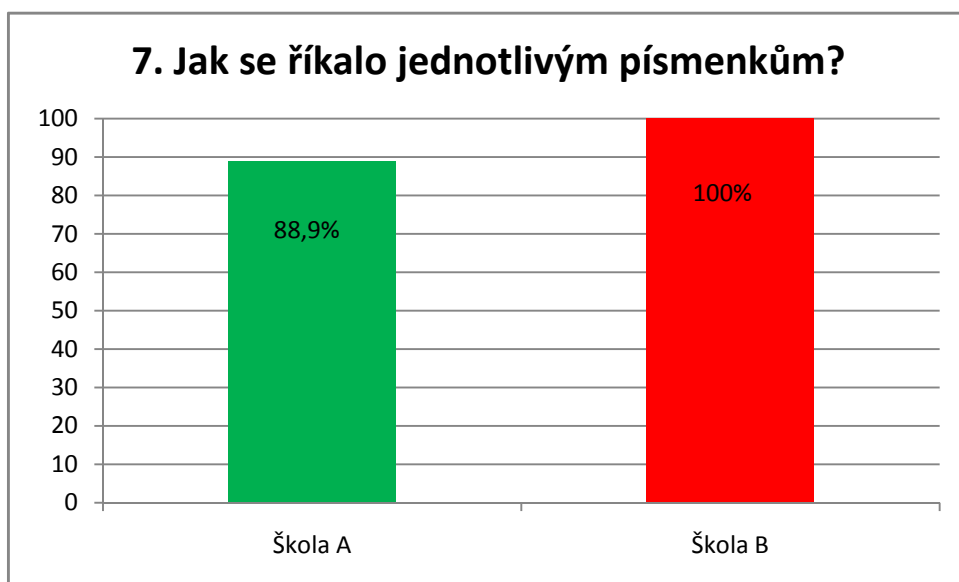
U skupiny B byla u 8 žáků správná odpověď. Pouze u jednoho žáka odpověď nesprávná.

Zde má opět lepší výsledky skupina B, i když procentuální rozdíl není až tak veliký. Při hře si žáci zdůrazňovali, že se tiskárna do Kralic přestěhovala právě z Ivančic.

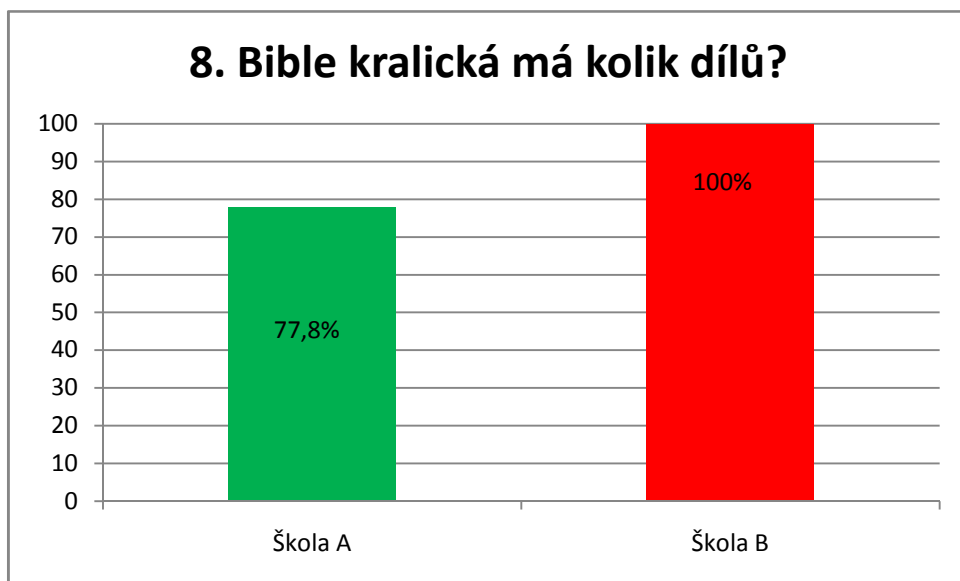
Šestá otázka byla u skupiny A správně zodpovězena třikrát. Mezi nesprávné odpovědi patřilo 10, 32, 14 roků. U skupiny B sedm žáků odpovědělo správně. Dva žáci měli chybnou odpověď. Uvedli číslo 50 a 32 let, namísto 42let.

U skupiny B dochází opět k velkému nárůstu správných odpovědí. Při hře děti mezi sebou diskutovaly o tom, že je tiskárna v Kralicích tajná a funguje tu už 42 roků.

Otázka číslo sedm byla u skupiny A zodpovězena správně v osmi případech. Pouze jeden žák odpověděl nesprávně.

U skupiny B se odpověď literky objevilo v odpovědích u všech devíti žáků. Úspěšnost je 100%. Výsledky jsou téměř srovnatelné, neboť v obou výkladech bylo slovo literka zdůrazněno a hlavně vysvětlen proces dávného knihtisku. Přesto o málo lepší výsledek byl u skupiny B, který lze vysvětlit tím, že žáci při hře vystříhovali z papíru jednotlivá písmenka- literky, které seřazovali a připravovali k tisku.

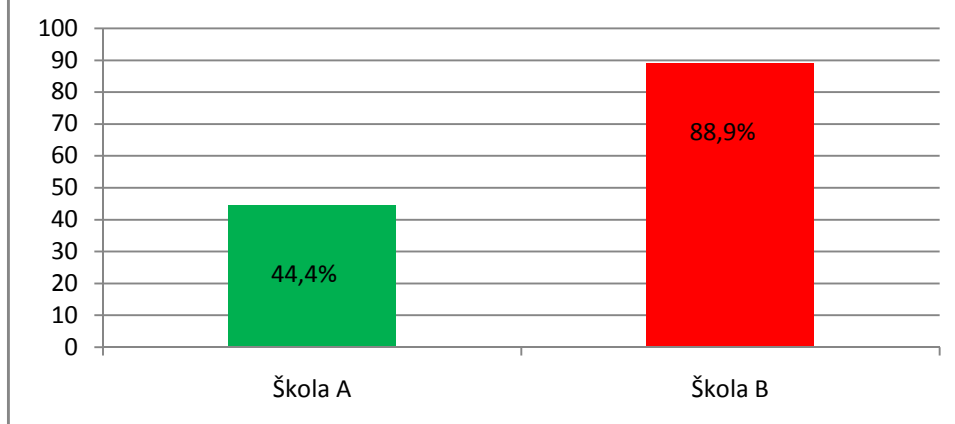
Otázka číslo osm byla u skupiny A v sedmi odpovědích správně, a to, že se skládala ze šesti dílů, dva žáci odpověděli, že měla čtyři díly. Tyto odpovědi byly chybné.

U skupiny B všech 9 žáků tuto odpověď vědělo. Úspěšnost je opět 100%.

Lepší výsledek je u skupiny B, a to 100%. Je to sice menší nárůst oproti skupině A, přesto zde měla opět vliv praktická činnost, kdy bylo při hře zdůrazňováno, že se tiskne šest dílů

Bible kralické.

9. Kam se tiskárna z Kralic nad Oslavou stěhovala?

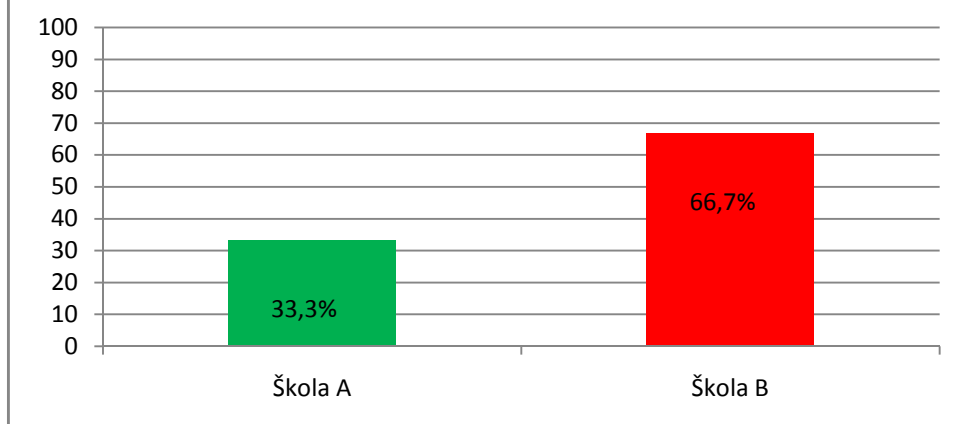

U deváté otázky u skupiny A čtyři žáci uvedli správnou odpověď, že do Lešna. Nebyly uznány odpovědi do Brna a do Ivančic.

U skupiny B osm žáků odpovědělo správně, pouze jeden žák mylně označil místo Lešna město Ivančice. Úspěšnost je tedy 88,9%.

Zde skupina B dosáhla o mnoho lepší výsledky než škola A. Dochází k velkému nárůstu správných odpovědí u skupiny B. V praktické činnosti se při hře hovořilo o bezpečnosti tiskárny v době nepokojů a válek, že se tiskárna musí přestěhovat na bezpečnější místo, a to do Polska do Lešna.

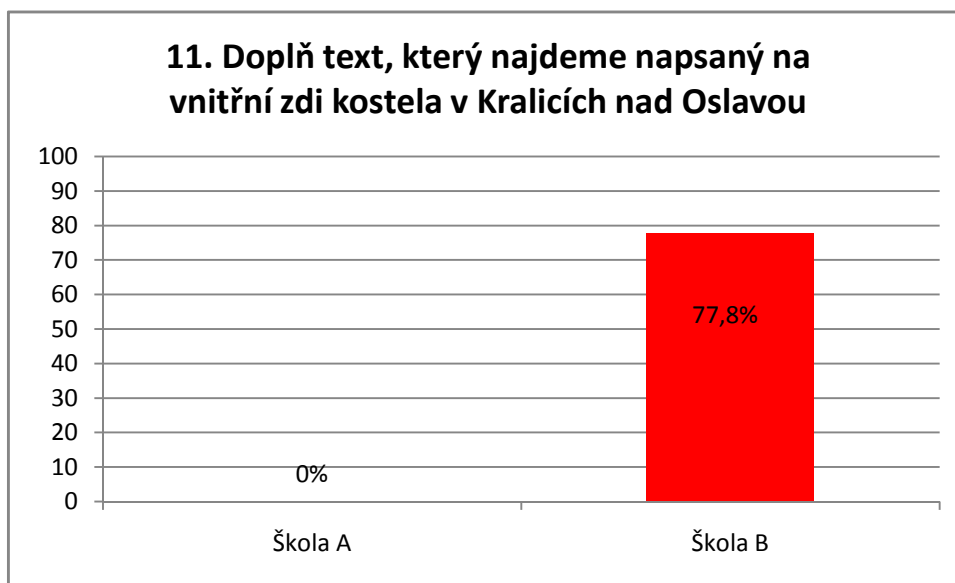
10. Komu je kostel v Kralicích nad Oslavou zasvěcen?

Desátá otázka byla u skupiny A správně zodpovězena třemi žáky. Ostatní nevěděli, že svatému Martinovi.

U skupiny B odpovědělo šest žáků správně a tři žáci nenapsali žádnou odpověď.

I zde došlo ke zvýšení správných odpovědí u skupiny B. Při hře v dílničce s názvem překladatel Bible kralické, kdy děti překládaly jednotlivé texty z Bible, bylo zdůrazněno, že texty jsou na vnitřní zdi místního kostela, který je zasvěcen svatému Martinovi. Děti si to lépe zapamatovaly.

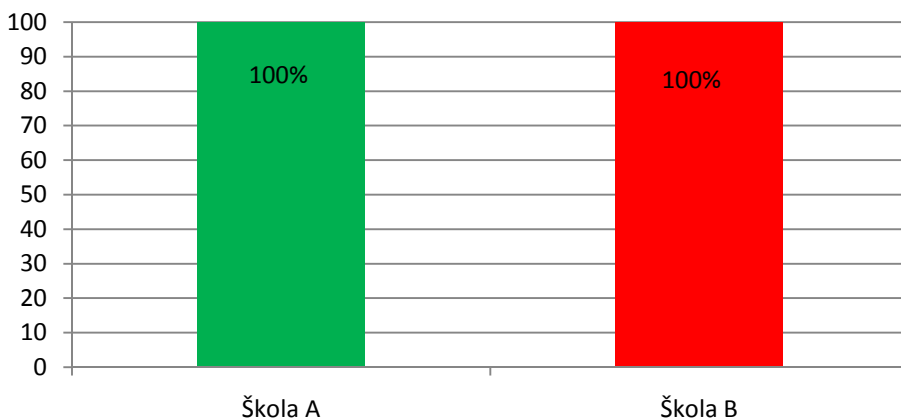

Otázku číslo jedenáct u skupiny A neodpověděl nikdo. Úspěšnost byla 0%.

U skupiny B sedm žáků odpovědělo správně. Blahoslavený ten lid, kterého je Hospodin Bohem. Dva žáci odpověděli chybně. Úspěšnost je 77, 8%.

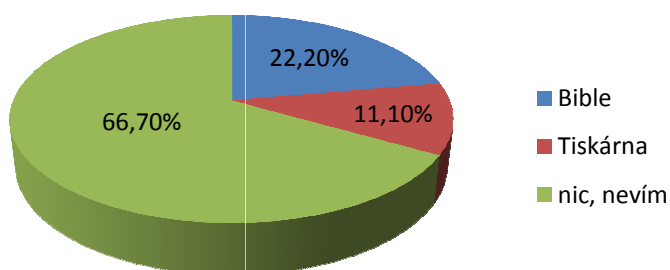
Zde došlo k velkému nárůstu správných odpovědí u skupiny B oproti skupině A. Při hře žáci překládali nápisy veršů z Bible kralické. Tím se s nimi více seznámili a mohli si je i lépe zapamatovat. U skupiny A slyšeli přeložený text pouze při prohlídce kostela

12. Vyznač na slepé mapce místo, kde se nachází Památník Bible kralické

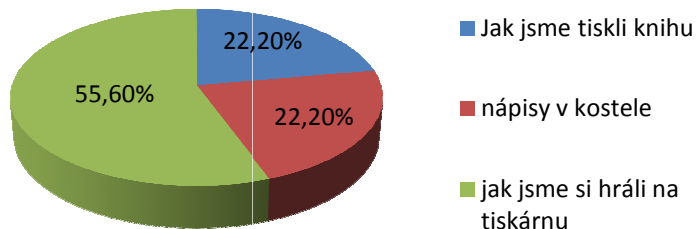
Dvanáctou otázku zodpovědělo ve skupině A všech devět žáků. Na slepé mapce označili místo, kde se nachází Kralice nad Oslavou. Úspěšnost byla 100%. U skupiny B všech devět žáků mělo také správně určenou polohu Kralic. Úspěšnost je také 100%. Zde obě dvě školy odpověděly správně na 100%. Na slepé mapce označit místo, kde se nachází Kralice nad Oslavou, nečinilo nikomu problémy. Děti se dokázaly v mapce orientovat.

13. Co se ti na prohlídce nejvíce líbilo? (skupina A)

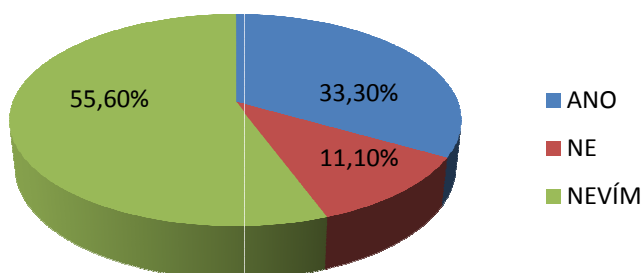

13. Co se ti na prohlídce nejvíce líbilo? (skupina B)

Na znění třinácté otázky *Co se ti na prohlídce nejvíce líbilo*, skupina A odpověděla, že se jim nejvíce líbila Bible a tiskárna, ale šest žáků nedovedlo vyjádřit, co se jim líbilo. Do odpovědi napsali neví. U skupiny B byly odpovědi: jak jsme tiskli knihu, jak jsme si hráli na tiskárnu a překládali nápisy v kostele. Jsou to činnosti, které žáci v praktické činnosti předváděli.

14. Šel, šla bys do Památníku ještě jednou? (skupina A)

**14. Šel, šla bys do
Památníku ještě jednou?**
(skupina B)

Na čtrnáctou otázku, zda by navštívili Památník Bible kralické ještě jednou, všichni žáci ze skupiny B odpověděli, že ano a někteří uvedli, že rádi. Naproti tomu ze skupiny A by se do Památníku ještě jednou podívalo pouze 33,3% žáků. 11,1% už nemá zájem Památník navštívit a více než polovina tj. 55,6% odpovědělo nevim.

6 Shrnutí výsledků kontrolní skupiny A a experimentální skupiny B

Při porovnání výsledků skupiny A se skupinou B, je zřejmé, že ve všech otázkách došlo k procentuálnímu zvýšení správných odpovědí, v jedné otázce byly odpovědi srovnatelné.

Skupina A i skupina B měla srovnatelné výsledky u otázky číslo dvanáct, *kdy žáci měli na slepé mapce vyznačit místo, kde se nachází Památník Bible kralické*. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci v obou skupinách správně. Obě odpovědi byly zodpovězeny na 100%.

U otázky číslo sedm *jak se říkalo jednotlivým písmenkům* a u otázky číslo jedna *napiš co je Bible* došlo u skupiny B ke zlepšení výsledku o 11, 1% oproti skupině A.

U otázky číslo pět *kolik let tiskárna v Kralicích působila* a u otázky číslo osm *kolik má dílů Bible kralická*, došlo ke zvýšení správných odpovědí u skupiny B o 22, 2% proti skupině A

U otázky číslo deset *komu je zasvěcen kostel v Kralicích* se počet správných odpovědí zvýšil o 33, 3% u skupiny B proti skupině A

O 44, 4% se správné odpovědi u skupiny B zvýšily u otázky číslo dvě, *napiš název náboženské skupiny, která tiskla Bibli* a u otázky číslo šest *kolik let tiskárna v Kralicích působila* a u otázky číslo devět *kam se tiskárna z Kralic stěhovala*.

Velký procentuální nárůst o 55, 5% u skupiny B oproti skupině A byl u otázky číslo tři *napiš jména alespoň dvou známých tiskařů* a dále u otázky číslo čtyři *jak se jmenoval nejznámější překladatel Bible kralické*.

Nejvyšší nárůst správných odpovědí byl u otázky číslo jedenáct *doplň text, který najdeme na vnitřní zdi kralického kostela* a to o 77, 8%, neboť ve skupině A nikdo neznal správnou odpověď a ve skupině B odpovědělo správně sedm žáků.

U otázky číslo třináct, *co se ti na prohlídce nejvíce líbilo*, u skupiny B odpovědělo všech devět žáků, a to buď jak jsme tiskli, jak jsme si hráli na tiskárnu nebo jak jsme překládali nápisy, zatímco u skupiny A šest žáků napsalo odpověď nevím. To znamená, že na zážitek z Památníku si vzpomene 100% žáků ze skupiny B, ale pouze 33,3% žáků ze skupiny A.

U otázky číslo čtrnáct *šel bys do Památníku ještě jednou* u skupiny B všech devět žáků odpovědělo kladně a někteří z nich dokonce dodali, že velmi rádi, zatímco u skupiny A by opět Památník navštívili pouze tři žáci. Ostatní neví, nebo napsali odpověď ne.

Otázka jedna až dvanáct sloužila k posouzení vědomostí mezi skupinami A a B. Otázka třináct a čtrnáct mi posloužila k posouzení motivace a zájmu o Památník.

U skupiny A byly správné odpovědi průměrně u 55,6% žáků.

U skupiny B byly správné odpovědi průměrně u 90,8% žáků.

Experiment byl úspěšný. Porovnáním znalostí pomocí didaktického testu bylo zjištěno, že experimentální skupina B dosáhla celkově lepších výsledků ve všech otázkách, než kontrolní skupina A. Zařazením praktické činnosti bylo docíleno i toho, že to žáky bavilo, odcházeli spokojeni, nadšeni a už říkali, že se těší na příští návštěvu Památníku.

V ZÁVĚR

Cíl diplomové práce byl splněn. Bylo dokázáno pomocí experimentu, že zařazením praktické činnosti do výkladu si žáci lépe zapamatovali dané souvislosti, při hře byli více motivováni, zajímalo je to a bavilo. Vyhodnocením didaktického testu bylo zjištěno, že správnost odpovědí u skupiny, která absolvovala standardní výklad v Památníku, byla průměrně 55,6%, zato u žáků, kterým byl výklad v Památníku rozšířen o praktickou činnost, byla průměrně 90,8%. Znovu navštívit Památník by chtělo 100% žáků, což je o 66,7% žáků více než u těch, kteří absolvovali běžný standardní výklad.

Památník Bible kralické má pro výchovu dětí a mládeže velký význam právě v dnešní době, kdy je společnost zaměřena materiálně a konzumně. Zájem o čtení a knihy vůbec silně upadá. Je třeba ukázat dětem vzory, naučit je vážit si knih, aby si uvědomily, jak tehdy lidé knihy milovali, co dokázali pro ně podstoupit a vytrpět. Tohoto odkazu bychom si měli být vědomi, měli bychom si ho vážit a dětem ho předávat.

VI SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

BLATNÝ, L., *Kapitoly z dějin pedagogiky*, 1978.

CÍSAŘ F. , *Kralická v Kralicích*, Brno, 1894

ČÁBALOVÁ, D., *Pedagogika*, Grada, Praha, 2011. ISBN: 978-80-247-2993-0.

DVORSKÝ, F., *Náměštský okres*, Brno 1908.

DVOŘÁKOVÁ, M., KOLÁŘ, Z., *Základní učebnice pedagogiky*. Grada, Praha, 2014.
978-80-247-5039-2.

FIALOVÁ, V., *Dialog o Kralické minulosti*. Brno, 1959. ISBN 8090145795.

FILKA, J., *Metodika tvorby diplomové práce*. Praha: Knihař, 2002. ISBN S80-86292-05-3.

CHALOUPKA, J. *Z Kralické tvrže*, Sborník V 1971, str.21, zpráva z musejního spolku.

CHALOUPKA, J. *Z Kralické tvrže*, Sborník X, r. 1978- 1979.

CHALOUPKA, J., *Historický význam Kralické tiskárny, Expozice Moravského muzea v Brně. Praha 1982.*

CHALOUPKA, J., *Z Kralické tvrže*, Sborník II. 1968, čl. 31.

CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*. Praha, 2007.

KNOZ, T., *Karel Starší ze Žerotína*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN: 978-80-7021-956-0.

KOUŘILOVÁ, D., *Stavební vývoj tvrže v Kralicích nad Oslavou*, Vlastivědný věstník moravský, 1977.

MATEJ, J., *Dějiny české a slovenské pedagogiky*, SPN, Bratislava. 1976.

MĚCHUROVÁ, Z., *K dějinám archeologického výzkumu na tvrzi v Kralicích*. Z Kralické tvrze 22, 2002.

MITÁČEK, J., *Dílo tiskařů Jednoty bratrské*. Brno: Moravské Zemské Muzeum, 2002. ISBN 8070281812.

PILNÝ, M., *Jak to bylo, jak to je*. Praha: Albatros, 2013. ISBN 9788026603900.

POPP, E., *Die Patrozinien der Bohmischenlander in vorhussitischenZeit*, Bohemia 1972.

ŘÍČAN, R., *Dějiny Jednoty bratrské*. Praha: Kalich, 1957.

SAMEK, B., *Umělecké památky Moravy a Slezska*, 1999.

VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., *Pedagogika pro učitele*. II. Praha: GradaPublishing, 2011. ISBN 8024733579.

VÁVRA, I., , In FIALOVÁ V., *Kralice*. Krajské nakladatelství, 1959.

Fotografie- soukromý archiv autorky

Archiv obce Kralice nad Oslavou

Internetové zdroje

<http://www.kralicenosl.eu/pamatky-virtualni-prohlidky/ds-1020/p1=1378>

<http://www.mzm.cz/pamatnik-bible-kralicke/historie-kralic-nad-oslavou/>

.

VIII SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1** Didaktický test z prohlídky Památníku Bible kralické se správnými odpověďmi.
- Příloha č. 2** Pomník Bible kralické
- Příloha č. 3** Kralická tvrz
- Příloha č. 4** Budova Památníku Bible kralické
- Příloha č. 5** Kostel sv. Martina v Kralicích nad Oslavou
- Příloha č. 6** Interiér Kralického kostela
- Příloha č. 7** Nápis na zdi Kralického kostela- Modlitba Páně
- Příloha č. 8** Citát na zdi Kralického kostela

Příloha č. 1

Test z prohlídky Památníku Bible kralické

- 1) Napiš, co je to bible? **Náboženská kniha**

- 2) Jak se nazývala náboženská skupina, která v dávných dobách tiskla Bibli kralickou? **Jednota bratrská**

- 3) Napiš alespoň dvě jména známých tiskařů? **Zachariáš Solín a Martin Dadán**

- 4) Jak se jmenoval nejznámější překladatel Bible kralické? **Jan Blahoslav**

- 5) Odkud se tiskárna stěhovala do Kralic nad Oslavou? Zakroužkuj správnou odpověď.
  - a) z Brna
  - b) z Lešna
  - c) **z Ivančic**

- 6) Kolik let tiskárna v Kralicích působila? **42 let**

- 7) Jak se říkalo jednotlivým písmenkům? **literky**

- 8) Bible kralická má kolik dílů? Zakroužkuj správnou odpověď.
  - a) 2
  - b) 4
  - c) **6**

9) Kam se tiskárna z Kralic nad Oslavou stěhovala? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) do Ivančic
- b) **do Lešna**
- c) do Brna

10) Doplň větu:

Kostel v Kralicích nad Oslavou je zasvěcen

Sv. Martinovi

11) Doplň text, který najdeme napsaný na vnitřní zdi kostela v Kralicích nad Oslavou.

Blahoslavený ten ...**lid**....., kterého je ...**Hospodin Bohem**.

12) Vyznač na slepé mapce místo, kde se nachází Památník Bible kralické?

13) Napiš, co se ti na prohlídce nejvíce líbilo?

14) Šel/šla bys do muzea ještě jednou?

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

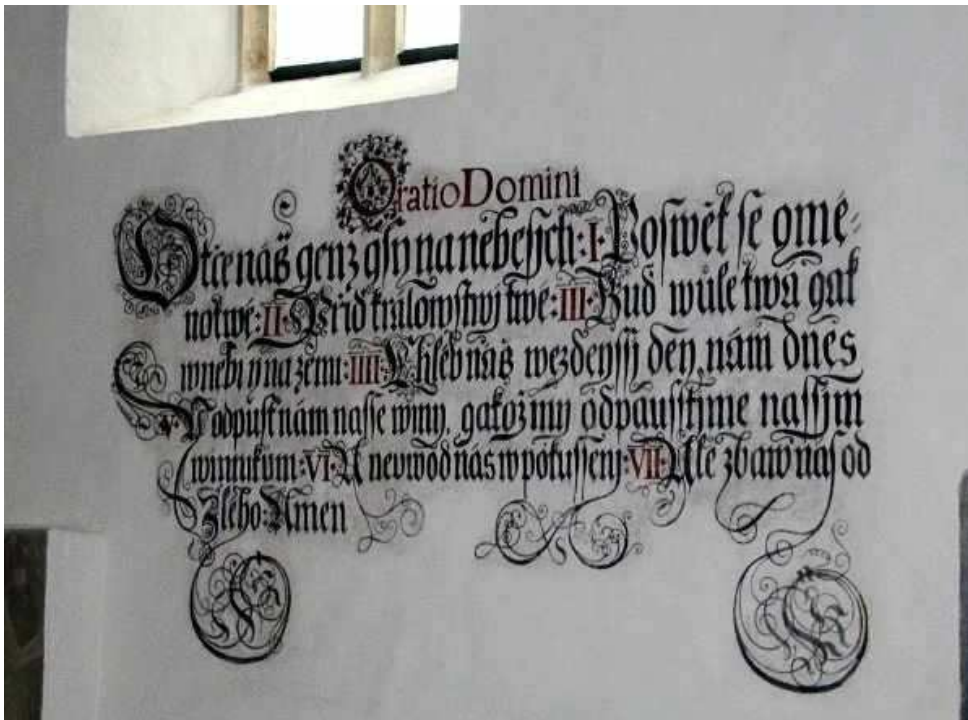
Příloha č. 5

Příloha č. 6

Příloha č. 7

Příloha č. 8

